

«Ця премія має стати загальнодержавною і найпочеснішою в музейній справі»

Євген БУКЕТ
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Такою мрією поділилася з присутніми на першій церемонії вручення премії імені Бориса Возницького «За вагомий особистий внесок у розвиток музейної справи України» генеральний директор НКММК «Мистецький Арсенал» Наталія Заболотна.

Церемонія відбувалася в «Мистецькому Арсеналі» в оточенні унікальних скульптур Івана Георгія Пінзеля, які експонуються в Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі в рамках виставки «Велике і величне», що презентує колекції 35-ти українських музеїв.

Як відомо, саме Борис Григорович Возницький врятував від неминучої загибелі велику кількість творів Пінзеля. Загалом, за неповними підрахунками, Возницький і його співпрацівники врятували близько 36 000 творів мистецтва, серед яких гобелени, меблі, картини, вівтарі, мармурові і дерев'яні скульптури, предмети ужиткового мистецтва тощо. Подібні приклади подвижництва в радянській Україні поодинокі.

На адресу Бориса Возницького під час церемонії звучало багато теплих слів. Зокрема віце-прем'єр міністр України Костянтин Грищенко у своєму виступі зазначив: «Борис Возницький, зібравши неперевершену для нашої держави колекцію, показав, що може зробити той, хто відчуває своє покликання». А дочка Бориса Григоровича, директор Львівської національної галереї мистецтв ім. Бориса Возницького

Лариса Разінкова-Возницька, подякувавши засновникам премії і урядовцям за вшанування пам'яті батька, сказала: «На мою думку, найкраще характеризують діяльність Бориса Возницького слова митрополита Андрея Шептицького: «Не потоком шумних, галасливих фраз, а тихою, невтомною працею любіть Україну!»

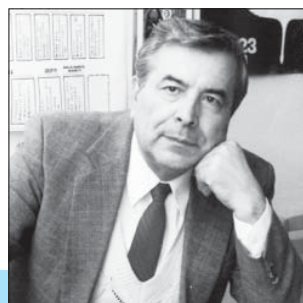
Вітали присутніх також хор студентів КНУКіМ «Аніма» та народна артистка України Ніна Матвієнко. Для оголошення імені лауреата слово взяв голова журі, директор Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського Сергій Лаєвський. Він повідомив, що на премію подали десять заявок, із яких після розгляду і рейтингового голосування обрали трьох головних претендентів. Це Надія Іванівна Капустіна — директор Дніпропетровського національного історичного музею імені Дмитра Яворницького, Віра Іллівна Виноградова — директор Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків та Олесь Миколайович Пошивайло, який і став лауреатом почесної відзнаки.

Олесь Пошивайло — засновник, екс-директор Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Нині він заступник голови Наглядової ради та провідний науковий співробітник Заповідника. Саме О. М. Пошивайло був ініціатором створення Національного музею гончарства, музею-садиб видатних гончарів і колекціонерів кераміки. Йому вдалося створити майже 50-тисячну колекцію кераміки.

Олесь Пошивайло отримав пам'ятну відзнаку Премії імені Бориса Возницького — статуетку у формі ажурної колони, що складається з літер прізвища Бориса Возницького та логотипу-символа премії, оригінальний диплом лауреата, грошову винагороду у розмірі 25 тисяч гривень від Арт-фонду Ігоря Воронова та комп'ютер від торгової мережі «Ельдорадо». Премію вручали міністр культури України Леонід Новохатько, генеральний директор НКММК «Мистецький Арсенал» Наталія Заболотна та директор ЛНГМ ім. Бориса Возницького Лариса Разінкова-Возницька. Премія імені Бориса Возницького вручатиметься кожні два роки, тож наступна церемонія запланована на 2015-й.

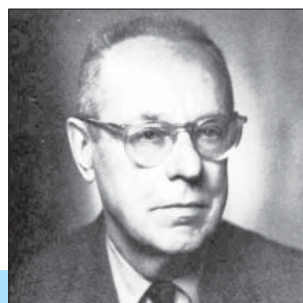
Перший лауреат Премії дав коментар «Слову Просвіти»: «Усі в моєму роду з 90-х років XVIII століття були гончарами. І мені на роду була написана ця професія. Але моя бабуся Явдоха, започаткувавши перший домашній музей гончарства, закодувала мене на довічне створення музеїв. Не таємниця, що у нашій країні займатися музейною справою можуть тільки подвижники. І спочатку просто обери́гав мою рідну гончарну столицю від чужинців для майбутніх поколінь. Багато молодих людей повірили мені і в нас постав першокласний колектив, без якого нічого не вдалося б досягти. А щодо премії вважаю, що переможців тут немає. З появою Премії імені Бориса Возницького перемогла вся музейна галузь України».

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ

2-3

ХТО І ЯК ЗНАЄ ШЕВЕЛЬОВА

4-5

ШЕВЧЕНКІАНА

8-9

РУШНИК МИКОЛИ СТЕПАНЕНКА

10

СПІВАЄ ПАВЛО ГУНЬКА

15

Степан ВОВКАНИЧ, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Української Академії інформатики, дійсний член Папської Академії соціальних наук (Ватикан), старший науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, м. Львів

Закінчення.

Початок у ч. 38 за 2013 р.

Міграційна політика як механізм “інтеграції” України до імперій шляхом її десоборнізації

Міграція як соціально-економічне явище не є винятково негативом, особливо коли міграційна політика держави проводиться в системі вільного обміну передовим досвідом, інноваційною діяльністю, новаторськими знаннями, технологіями тощо. Проте ця рефлексія не адекватна щодо України, бо повною мірою не реалізовувалася впродовж довгого часу її бездержавності. Щодо цього історично можна виокремити принаймні три часові періоди. По-перше, це характерно для періоду загарбання царською імперією, коли міграційна політика царизму стала одним із визначальних важелів “інтеграції” України до складу імперії: її поглинання і русифікації. Російський царизм за допомогою економічних та привілеїв спонукав представників інших національностей, передовсім німців, греків, болгар, сербів тощо до щедрого заселення українських земель. Найбільше, звичайно, росіян. Водночас до корінних українців застосовувалася, особливо під час століпінських реформ, хитра політика економічних вигод переселення на землі Зеленого і Сірого клінів, Поволжя, Алтаю тощо.

По-друге, це стосується періоду радянської імперії зла, тобто панування тоталітарного компартійного правління. Ще свіжі в пам’яті енкаведистські виселення до Сибіру, Казахстану, коли зміни національної структури населення здійснювалися за допомогою геноцидних голодоморів українців, згода уряду Союзу на злочинну польську операцію “Вісла”, під час якої зі споконвічно рідних земель був депортований один із трьох карпатських субетносів — лемки, а 1950 року виселені зі своїх домівок ще й південні бойки. У час злочинних кампаній виселені й переселені українців знищували як куркулів, буржуазних націоналістів, іноземних шпигунів чи просто як “сочувствующих”. Вони заздалегідь були приречені на насильну депортацію, розстріли, каторгу; у кращому випадку — на “воспитання новых советских людей” та “інтеграцію” в тіло більшовицької ім-

перії. Натомість “бдителі” за цими виховно-трансформаційними процесами моментально освоювали їхні будівлі, завозили свої сім’ї, займали спорожні квартири, території, простори, запроваджуючи буцімто соціалістичну економіку та нові порядки.

Насправді під камуфляжем месіанства носіїв нового устрою приховувалися “временщики” із психологією орди, що організовували мілітарну економіку для продовження загарбницько-імперського російського “пути на Запад”. Справжня їхня мета — “інтеграція” до складу совітської (читай — російської) імперії нових народів за допомогою нових кочівних грабіжницьких походів більшовицьких комісарів під модерно-пропагандистським, буцімто гуманним соціалістично-ідеологічним прикриттям — проведеної світової пролетарської революції та звільнення “трудящих всего мира” від непосильної експлуатації жорстокою буржуазією. Нас, українців, на цей час уже “звільнили” і на те, здавалося, нема ради, адже в стратегічних планах так званих наших визволителів ніколи не було навіть натяку на ідею створення самостійної України чи вільного вибору вектора її інтеграції.

По-третє, хоч як прикро, але треба визнати, що синдром неадекватності міграційної політики простежується, правда, в іншій формі, і в період Незалежності, коли Україна страждає від неупорядкованої інтелектуальної міграції. Ідеться насамперед про втрати молодих талантів студентства, творчого потенціалу працездатних учених, інженерів, висококваліфікованих робітників, без яких Україні важко стати сучасною розвиненою державою, перейти на нові уклади економіки. На жаль, держава фактично усунулася від регулювання міграції кваліфікованих кадрів, обмежившись визнанням за людиною права на свободу переміщення у числі свобод руху капіталів, послуг, інформації. Особливо трагічно звучать наміри суб’єктів інтелектуальної міграції не повертатися, позаяк вони не бачать перспектив збільшення робочих місць, можливостей застосування своїх знань. При цьому молодь небезпідставно мотивується, орієнтуючись на потужну моду так званої національної еліти, що завдяки партійно-олігархічній клановості корисливо посиляє своїх чад, а не талановитих дітей навчатися за кордон. Здавалося б, що вони, закінчивши навчання в престижних дорожніх вишах, приносять такі потрібні Україні нові знання, навички, ідеї. Але їхні наміри далекі від патріотичних бажань працювати на рідну країну, берегти традиції нації, її ідентичність. Що гірше, вони себе не ідентифікують українцями, розмовляють російською і розглядають Україну як вигідне місце нетрудового бізнесу.

За таких обставин для збереження тягlostі розвитку, підвищення імунітету (опірності) української нації асиміляційним процесам велике значення мають не тільки матеріальні, а й нематеріальні (духовно-ідеальні) міжпоколінні трансферти (передова освіта, високий рівень наукових досяг-

нень, розвинені громадські структури просвіти і самоуправління), підвищення духовно-інформаційної мобільності людини, громади і нації загалом. Незалежності України загрожують ризики не тільки економічні (видимі), а й духовно-інтелектуальні (інформаційні, невидимі). Немає нічого небезпечнішого, аніж невидимі загрози, що призводять до несподіваних втрат, особливо пов’язаних із відстоюванням державної незалежності України, національної ідентичності її народу, його духовно-культурних, мовних цінностей. З іншого боку, немає нічого страшнішого для розбудови державності, як активний неук. Історія України ними переповнена.

Під час суспільного хаосу особливо потрібне всебічне державне бачення міграційних рухів, аби на основі їх візії та аналізів вибрати вектор міграційної політики в координатах національної ідеї державотворення та загальнолюдських цінностей. Управління чи регулювання міграційною політикою, якщо воно не виходить із принципів національної ідеї, українських інтересів, в той чи той спосіб долучається до імперської десоборнізації України. Актуалізація перспектив інформаційно-просторової, інноваційної моделі розбудови національної держави, її євроінтеграційних намірів ставить на порядок денний потребу опрацювати систему її ідеологічного забезпечення, яка ґрунтуватиметься на загальноукраїнських інтересах, що акумулюються такими сучасними складовими Великої стратегічної національної ідеї — Україна: соборна, українська, гідна людини і нації. Адже якщо сучасні українці й далі шукають щастя в еміграції, а рідна держава нічого не робить, аби повернути їх додому, то мимоволі виникають запитання стосовно інших стратегічних складових УНІ: чи українську Україну будувемо і чи створюємо в ній належні умови — гідні для розвитку людини і нації.

Вибір вектора інтеграції України є необхідністю для виживання нації, одним із пріоритетних стратегічних чинників її буття, розвитку та досягнення цивілізаційних вершин людства. Проблема вибору вектора інтеграції України для екзистенції нації та збереження її ідентичності вимагає розгляду не лише економічних засобів, а й неекономічних чинників ефективного державотворення. Лише використання аксіологічного підходу до пошуку низки неекономічних ресурсів для підвищення ефективності економіки та розбудови національної держави допоможе виокремити такий вагомий об’єднуючий націю чинник, як українська Ідея. Рівно ж — показати, що немає чистої економіки — немає рафінованих неекономічних чинників її ефективності, а є система національних і загальнолюдських цінностей. Тільки через призму аксіології можна належно оцінити освітню, міграційну чи мовну політику як визначальний механізм “інтеграції” України, що використовували царська і радянська імперії для її російщення та поглинання. Рух до Європи — не географічний чи економічний вектор, а ви-

бір, де цінності соборності та незалежності виступають його життєвими пріоритетами і показниками національної гордості. Недопущення десоборнізації України — надзвичайно вагоме завдання в системі реалізації національної ідеї та остаточного припинення імперських порушень тягlostі розвитку українськості, втрат від некерованої міграційної політики та відсутності ідеології національного державотворення.

Бути українцем — це соборно-національна цінність і гордість

Святая святих завдань УНІ — сформувати єдиний національний економічний, мовно-інформаційний, культурний, релігійний та інші простори, в яких усі українці різних регіонів за допомогою освіти та просвіти могли усвідомити себе соборною державоцентричною нацією. Водночас українська Україна не означає зловмисно підкинутого гасла: Україна лише для українців. Ми єсть єдиний український народ: сім’я для кожного, хто працює на нашу національну ідею.

Інтеграція вимагає бути соборними українцями: не галицькими і не буковинськими, за Франком, додамо: не донецькими чи харківськими. Це вельми складна наука. Бути українцем, учив великий мислитель, означає бути ним “без офіційних (регіональних — мое доповнення) кордонів. І це почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні — всі без винятку — поперед усього пізнати свою Україну, всю в її етногеографічних межах, у її теперішній культурній стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувалися кожним хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головне, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді практично частиною його”. Коли на національних прапорах чорні жалобні стрічки з приводу Скви-лівської трагедії чи жертв на шахті ім. Засядька, нам боляче не порегіональному. Це саме можна сказати, коли агресор хоче загарбати морську косу на Тузлі чи відрізати скибу деінде.

Зрозуміло, що потрібна ефективна економіка, важка праця спільноти, регіонів і кожного особно, аби забезпечити добробут, гідну зарплатню, соціальний захист, чисту воду, повітря, належну охорону здоров’я і т. ін. Концепт побудови країни, гідної людини і нації, широко адаптований розвинутими державами, але якість нинішньої нашої праці та інтегративної соборності не дозволяє “дотягнутися” до їхніх життєвих стандартів. Однак інтеграційний вибір України — не лише економіка, обсяги ринків та їхні наслідки. Що більше, коли держава неефективна, на думку відомого економіста О. Пасхавера, економіка переважно залежить саме від неекономічних чинників. Попри те, не-економічні чинники — це не тільки соціальні, політичні, соціологічні чи соціально-психологічні; вони — ті й другі, і якісь треті, вре-

шті, усі разом. Вони — громадські, громадянські і спільнотні; національні та загальнолюдські; духовні (інформаційні, ідеальні) та матеріальні; транскордонні й геополітичні; історичні та новітні, світоглядні та ментальні, медичні та екологічні, де будь-який названий (і не згаданий) чинник наведеної множини може стати мультиплікатором суспільного розвитку. У цьому контексті актуалізується проблема комплексності їхнього вивчення через призму аксіології як ціннісних і архіважливих для вибору вектора інтеграції України та її екзистенції. Сьогодні інтеграція України — парадигма буття української нації. І це завдання не тільки для економістів.

Отже, у вектора вибору не регіонально-ринкова ціна, а загальнонаціональна цінність у широкому вимірі загальнолюдських вартостей. Алогічно і нерозумно прив’язувати такий вибір винятково і до господарських потреб окремих регіонів (Карпатського, Подільського, Слобожанського чи Донецького) саме зараз, коли вчергове пропонують поділити на вісім частин Україну, аби її федералізувати. А відтак “декомпозиціонувати” і на правах “старшого” брата, якого Русь родила пізніше, знову наївних малоросів по-імперському “воссоединить в единому русском мире”. Проте вчиняючи так, не тільки ризикуємо комплексністю розгляду всеукраїнських державотворчих чинників, а й залишити соборність України — чи не найголовнішу аксіологічну складову її національної ідеї, — поза геополітичним контекстом, поза історичною та природною соціально-психологічною її межовістю. Піддавшись пропаганді імперськопоглинаючого “мира”, ризикуємо загубити цілу, за Франком, людину, адже розглядаємо феномен її цілісності поза “рамами нації”, поза складним, комплексним та адекватним для їхнього розвитку середовищем і простором.

У нашому розумінні сутність соборності, як і межовості України не вичерпуються територіально-географічною наповненістю. В українському дискурсі соборності не означає імперське “собирання земель”, проведення собору одержавленої церкви чи “открытого партийного собрания”. Вона набуває іншого, ціннісно-просторового виміру, акумулюючи принаймні чотири важливі інтегративні аспекти життя української людини і нації. Тобто їх життя “на межі”, однак, — не на маргінесі, а в площині ідентифікації, культурно-інтелектуального медіаторства і цивілізаційного поступу, де людини та її нація — єдине соборне ціле. Ці якості не повинні залишитися поза вибором вектора зовнішньої інтеграції, яка корелюється з внутрішньою, тобто із **соборнізацією** України, якій завжди перешкоджали імперська денационалізація і загарбницький поділ українців на денационалізованих та тих, котрих ще треба деукраїнізувати. Це, на задум сучасних неореваншистів, призводило і має призводити нині до розколу України, її “декомпозиції”, тобто до десоборнізації країни та ослаблення нації, а відтак збільшення шансів на нове поневолення.

Отже, соборність — це передовсім антиідея імперському розпорошенню сил і ресурсів корінного народу, розмиванню його національної свідомості, ідентичності та об’єднавчого потенціалу. Тому соборність — це стратегічна складова української ідеї, що відображає, по-перше, **здатність нації працювати і творити разом, синергійно** задля підвищення добробуту. Тобто це соціально-психологічні якісні риси, які віддавна стали притаманні українству як ментальні характеристики, що сформувалися тисячолітньою історією життя на пограниччі. По-друге, це індикатор внутрішньої і зовнішньої інтеграції соціуму як ствердний вияв його **націоцентричності**. Тобто рівень усвідомлення, який детермінується знанням, що власна оселя зводиться найшвидше, коли спільнота (громада) об’єднана і діє заодно, дружньо патріотичною толлою. По-третє, це всенародна **солідарність і довіра** до відроджуваної державності як до **своїї, віками вимріяної**. По-четверте, це вияв **консолідації народу в прискоренні** довгоочікуваних ренесансних процесів творення власної національної держави, на реалізацію ідеї та природного права якої на самостійність поневолювачі завжди позбавляли Україну, стверджуючи: вона можлива лише у єдиній родині великого загарбника.

Таким чином, зміцнення соборності — це не лише усунення ініційованого партіями регіонального, буцімто непереборного протиставлення, а насправді піарного протиборства як вияву постсовкового синдрому прислужливої хохляцької запопадливості. Це, головне, зміцнення традиційної толерантності українців у їхньому ставленні до різних культур, зокрема малих народів, прямих інформаційних контактів із далекою і ближньою діаспорою, збереження на пограниччі відрубності власної культури посеред розмаїття інших світів. Ідеться про життя-буття між релігійним православ’ям і католицизмом, між європейською та азійською культурами, нинішньою консенсусно-громадською і керованою демократією, інноваційним високотехнологічним та мобілізаційно-сировинним розвитком економіки, зрештою, між СНД, Митним союзом і ЄС, НАТО, між бажаною зоною вільної торгівлі та Асоціацією європейських держав тощо.

В Україні не досліджується соборність у комплексі з життям нації “на межі”, що зумовлює транзитність у контексті її сучасних інтеграцій, медіаторства і зростання цих феноменів в умовах глобалізації та нагальною потребою зупинити подальшу девальвацію національних цінностей. Ідеться про транзитність не тільки і не стільки як транспортно-просторову, прикордонну чи транснаціональну геополітичну реальність, скільки соціально-психологічну, духовно-інтелектуальну, ментальну, ідеологічно-світоглядну, територіально-патріотичну характеристику життєдіяльності народу на “стику” різних навколишніх культур, тобто про виживання і толерантність на межі розмаїття звукових, інформаційних просторів, менталітетів і т. ін.

Проте за таких умов (як свідчить історія та реалії сьогодення) важливо виховувати толерантність не тільки серед корінного (титульного) народу, робити його країну перекидним “містком” між берегами різних культур, релігій, військових блоків, економічних

і політичних союзів. Пограничне медіаторство не прирівнюємо до життя на мосту. Адже на мосту не живуть, по ньому ходять, а ще більше їздять, і навіть чужі танки. За умов ослабленості корінної нації виникає низка спокус агресивніших сусідів придумати ідеологію федералізації України, “відрізання” від позаблокової, далекої від потуги колективних форм захисту, певної скиби чи морської коси. Хоч би якою була ця скиба чи коса, вона для українців — їхня обітована земля, а люди на ній мають право на самостійний розвиток, на відродження і збереження своєї національної ідентичності, відрубності своєї культури, на своє інформаційне середовище, а відтак на адекватний простір з його відповідним ідеологічним забезпеченням, наскрізний фундамент якого — українська національна ідея, унікальність якої, як і соборності, межовості країни, нині ігнорується.

Це особливо недопустимо в системі неекономічних чинників розбудови ефективної економіки, держави, її ідеологічного та іншого забезпечення. Адже не одне

(чин, дія) як робочий інструментарій вирішення тих чи тих складових Великої, інтегратор Ідеї та Дії, передовсім молоді яко прискорювача державотворення. Мала ідея — це поточне, часто тактичне гасло. Мала як частина Великої стратегічної національної ідеї спрямовує сьогодні продуцентів лідерської інтелектуальної власності, творчу енергію наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, збільшення інвестицій у розвиток людини — її освіти, культури, інтелектуального капіталу; побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, тягlostі його розвитку в плані безперервного досягнення високої освіченості, креативності, духовності та моралі; зрештою, пізнання навколишнього світу, зменшення його ентропії (невизначеності) та внутрішніх і зовнішніх небезпек. Є соборна нація як повноцінне, самодостатнє соціально-економіч-

регти власну ідентичність, окремішність культури за будь-яких світових трендів.

Власне, вибір найоптимальнішого — це не лише раціональний вектор майбутнього, а й мистецтво реалізації можливого, яке згодом стане притаманним молодим українським політикам, врешті, активному ядру інтелектуалів у самоуправлінні свідомих громадян. Коли їх критична маса буде достатньою, аби вона, а не перст партійного лідера самовладно скеровував 2015 року вибір кандидата в Президенти України, — покаже час. Але про це авторитетніше можуть судити, вочевидь, і довести вже наступні покоління. А нам, сушим, слід думати про стан і умови життя, які їм залишимо. У гармонії сталості та стратегії тягlostі розвитку України, власне, адекватність наших сьогоднішніх дій щодо реалізації соціогуманістичних імперативів буття нації, бінарного захисту її і людини, державницької ідеї та раціональності вибору вектора інтеграції. А без цього знову пануватимуть, за Франком, “желудкові ідеї”. І все українське життя, як писав М. Гру-

покоління патріотів України платило життям саме за національну ідею, за вибір вектора руху до державницького усамостійнення, досягнення національного ідеалу в структурі загальнолюдських цінностей і благ. Нині за національну ідею вже не треба вмирати, треба удосконалювати її візію і місію, важко шоденно працювати над їхньою реалізацією. На жаль, ми досі широко не соціалізували українську ідею, не зробили її наріжним каменем державотворення на його ідеологічному фундаменті, у програмних текстах проурядових і опозиційних партій — порожньо. Це унеможливило визначити не лише стратегію, дерево цілей розвитку нації, наявні ресурси державотворення, пріоритети їх використання, а й оптимізувати вибір самого вектора інтеграції України, досягнути в його пошуку ідеалу мудрості (софійності) нації, виїти на позаекономічні смисли руху до вершин цивілізації, розширити комплекс національно-ідеологічних, філософсько-світоглядних, соціально-правових, геополітичних, міграційних та інших чинників прискорення розбудови держави.

Прискорення національного будівництва, як засвідчив 10-й Ялтинський форум політиків та економістів, вимагає нових знань і технологій. Недарма нами виокремлюється Мала національна ідея: “Знання, інформація і рух

не, етнокультурне середовище, є інформаційний простір, який не гнітить, не розмиває тотожність народу, повнокровно функціонує передача знань від покоління до покоління — отже, виховується національно свідомі, цілісна людина і ковітальна спільнота. Тобто спільнота, здатна відроджуватися завдяки зеленій ідеології, соціогуманістичній політиці, які, підживлюючи це середовище, розширюють його життєздатність у всенациональному та світовому вимірах.

Щоб прийшов наш Апостол правди і науки, слід не тільки враховувати чинник збереження українськості і пов’язані з ним аксіологічні аспекти. В іншому випадку ми можемо стати заручниками підступних сусідських форматів та формул “інтеграції”, і нас може спіткати точка неповернення, причиною якої ми станемо самі. Тому під час вибору вектора інтеграції пильнуймо, контролюймо і себе, і дії уряду, і опозиції, п’ятої колонії, різних церков і громадських організацій. Причому не треба високопосадовцям дії соціуму гостро зашукати як непрофесійні. Вони свідчать про зародження громадянської спільноти як універсальної інституції, котра може їх найняти на службу, а може й звільнити. Для цього не потрібні гроші, закордонні інвестиції: треба бути розумною, небайдужою, організованою нацією, щоб збе-

шевський, буде “вивернене з своїх нормальних умов, історично і географічно сформованої колії й викинено на великоруський ґрунт, на потік і розграблення” замість збереження “тягlostі при вічному поступі вперед”.

Щоб зберегти тягlostь суспільного розвитку для прийдешніх, потрібно задіяти не тільки твердо усвідомлений комплекс неекономічних чинників ефективної економіки, а й зробити це на засадах нової соціогуманістичної парадигми модернізації України як Соборної, Української, гідної Людини і Нації новітньої держави з європейським вектором руху до світових цивілізаційних смислів. Отже, потрібні адекватні суспільні інституції та національний інформаційний простір, економічні структури і духовно-культурні цінності, конкурентоспроможна освіта, наука і патріотично-діяльна мотивація, інноваційне мислення і традиції служіння, соціальна та громадянська активність, відповідальна влада і належна екологія тощо. Хоча це не всі та й без часового виміру стратегічні вектори прориву, але наведена їх множина достатня для репрезентативного судження, щоб зробити Україну Європою, а Європу — в Україні. Євроінтеграція уможливає це і дає шанс, який може бути єдиним для сьогоднішнього покоління. Його втрату наступні покоління можуть нам не пробачити.

Футбольно-політичні ігрища

Петро АНТОНЕНКО

Міжнародна федерація футболу (ФІФА) ухвалила жорсткий вердикт щодо Федерації футболу України й нашої національної збірної. ФІФА вважає, що під час відбірного матчу до наступного чемпіонату світу між збірними України і Сан-Марино, що відбувся на стадіоні “Львів-Арена” 6 вересня, у поведінці вболівальників були прояви расизму та фашизму. Санкції ФІФА дуже серйозні. Наступний матч відбору 11 жовтня зі збірною Польщі у Харкові відбудеться на стадіоні без участі глядачів. Нашу Федерацію оштрафували. Дискваліфікували “Львів-Арену”: тут заборонили проводити будь-які матчі під егідою ФІФА аж до кінця 2017 року. Важко пригадати, коли застосовувалися такі драконівські санкції.

Федерація футболу України оскаржує у ФІФА цей вердикт, щоб добитися проведення матчу в Харкові в присутності глядачів. І, звичайно ж, відстояти чудовий новий стадіон Львова, споруджений під Євро-2012, від безглуздої дискваліфікації.

Громадськість також вимагає від ФФУ розібратися, що це за список “проявів расизму і фашизму”, складений організацією ФАРЕ? Ця мережа “Футбол проти расизму в Європі” за дорученням ФІФА відстежує ситуацію у футболі, насамперед у країнах Східної Європи. Саме на основі її доповіді ФІФА й ухвалила ті санкції по матчу в Львові. А що нам можуть інкримінувати “цензори” від расизму і фашизму завтра?

У цій історії є кілька нефутбольних аспектів. Безумовно, це спроба дискредитації України напередодні підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Присутній тут і російський слід, адже ФІФА шойно уклала угоду про партнерство (читай — спонсорство) з могутньою російською державною структурою “Газпром”, а гроші у спорті — річ не остання. І це той самий “Газпром”, який пропихає ідею якогось “об’єданого футбольного чемпіонату” Росії і України. Це також продовження розіграшу крапленої “антифашистської” карти лівих і регіоналів, коли патріотів України зараховують до фашистів. Тепер прагнуть це робити й на міжнародному рівні.

“СП” відстежуватиме цю ситуацію, яка вже вийшла за рамки спорту. Ідеться про авторитет нашої держави у Європі та світі.

Віталій АБЛІЦОВ

I. “Farewell, farewell, and if forever, farewell forever — Прощай, прощай, і якщо назавжди, прощай назавжди”

16 грудня 1949 року він був на симфонічному концерті в Мюнхені. Грали Дев'яту симфонію Бетховена. Це було зворушливе прощання й добре провістія. Він виходив, піднесений, захоплений, з концерту, і в його голові кружляли слова “Farewell...”.

Наступного дня прибули шведські візи — для матері й для нього. “Німеччина відправляла нас людським теплом... Ми приїхали до Люнду 12 січня. Був рік новий, 1950-й. Попереду теж усе було — мало бути — нове, невідоме. Нове Життя!”

Юрій Шевельов “Я — мене — мені... (і довкруги)”, Харків—Нью-Йорк, 2001.— Т. 2 (початок епіграфа — у вільно-му викладі).

Ностальгія — невтишимий біль. Особливо коли залишаєш батьківщину не з власної волі.

Усе життя його супроводжували зустрічі й прощання. Прощань було більше...

Народився у Харкові, у дитинстві жив у польській Ломжі, де батько (полковник, пізніше — генерал) командував полком, із початком Першої світової війни родина повернулася до Харкова. Мріяв стати науковцем: навчався в університеті, захистив кандидатську дисертацію, став доцентом.

Усе змінила у його долі війна. 6 лютого 1943 року разом із матір'ю залишив окуповане нацистами рідне місто. Через Львів потрапив до Німеччини. А далі була Швеція (Людський університет). 1952 рік Шевельови зустріли у Нью-Йорку, де Юрій Володимирович почав викладати у Гарвардському університеті. Лише восени 1990 року професор Колумбійського університету (викладав тут понад 20 років, від 1954-го) Ю. Шевельов знову побачив батьківщину.

Помираючи навесні 2002-го у заоканському Нью-Йорку, він мав Харковом...

Це лаконічний пунктир життєпису видатного лінгвіста й лі-

Сон розуму породжує чудовиськ

Це іспанське прислів'я, на наше переконання, влучно характеризує ситуацію, що склалася навколо харківських подій, пов'язаних із встановленням, а потім варварським знищенням меморіальної дошки професору Юрію Шевельову на будинку по вулиці Сумській, 17, де він жив 28 років (1915—1943).

Справді, живемо у час, духовна атмосфера якого контрастна: з одного боку відверто біла — прагнемо повернутися до європейського співтовариства народів, а з другого відверто чорна — українофоби відкрито кидають цинічні виклики українському суспільству.

Інакше й не може бути: подумайте самі, як можна харківській владі вшановувати видатного вченого світового рівня Ю. Шевельова, коли вона вже давно віддала перевагу відомому пройдисвіту з “12 стільців” І. Льфа та Є. Петрова “отцу Федору” — мисливцю за примарними мільйонами, бронзова постать якого зустрічає на залізничному вокзалі всіх гостей слобожанської столиці?

Переконати у чомусь затятого противника вітчизняного державотворення (а це завжди невіглас!) — марна справа. Очевидно, тому так в'яло захищала професора Ю. Шевельова телевізійна аудиторія на передачі “ШустерLIVE” 27 вересня (телеканал “Интер”). Зате активну позицію виявляли телеглядачі: і в студії, і в Україні. Лише у східних і південних регіонах учасники опитування підтримали харківську владу, решта засудила невігласів або

продемонструвала традиційний розкол аудиторії: 50 % на 50 %. І це за умови, що фактично більшість уперше відкрила для себе ім'я видатного вченого (про це — у другому розділі пропонованої публікації).

Остання обставина продиктувала автору, здається, логічний хід: у першій частині спробувати окреслити портрет Ю. Шевельова, а в другій — спираючись на відомі документи, спростувати розтиражовану ЗМІ упереджену неправду його опонентів.

тературознавця Ю. Шевельова, дякуючи якому зокрема українська мова введена до світового наукового англомовного контексту. У творчому й науковому доробку професора близько 20 книг, серед них фундаментальні праці: “Передісторія слов'янської мови: історична фонологія загальнослов'янської мови” (1965), “Історична фонологія української мови” (1979), “Нарис сучасної української мови” (значна частина видана перекладена англійською). Серед літературознавчих книг: “Не для дітей” (1964), “Друга черга” (1978), “Третя сторожа” (1991), “Пороги і заборони” (третомник, 1998), двотомник спогадів “Я — мене — мені... (і довкруги)” (2001), “Вибрані праці. Мовознавство. Літературознавство” (2 томи, 2008).

Ю. Шевельов був Президентом Української Вільної Академії Наук у США (1959—62, 1978—87), головним редактором журналу “Сучасність”, членом Американського лінгвістичного товариства, Інституту мистецтва і науки, Гугенгеймського меморіального товариства, обирався Почесним доктором Альбертського (Канада), Людського (Швеція), Харківського (Україна) університетів.

2002 року удостоєний Національної премії України імені Т. Шевченка.

Тож науковій біографії Ю. Шевельова можна лише по-доброму здирити (у всякому разі, очевидно, ніхто з вітчизняних інтелектуалів не може тут змагатися з ним). А ось життєвій — ні.

Він був приречений на самотність. Не був одружений, не мав дітей. Жив любов'ю до матері, яку рідко залишав, навіть на короткий час.

42-річним, відпливаючи з Європи до Америки, повторював рядок із листа Л. Бетховена коханій: “Прощай, вічно твій, вічно моя, назавжди!” Він розставляв

ся з Україною, зі своєю молодістю, зрілістю, з першою половиною свого життя, сповненого утисками і переслідуваннями радянським режимом, з непевністю у завтрашньому дні. Він хотів займатися лише улюбленою наукою й сподівався, що саме за океаном матиме спокій і впевненість у своєму майбутньому, що саме у вільному світі досягне наукових вершин. І його мрії здійснилися: став професором одного з найпрестижніших у світі університетів — Колумбійського.

Карколомність сюжетів його біографії відбилася у його долі: як генеральський син, він не мав права навчатися у радянському вишій (мати змущена була “загубити” його метрику й твердити, що її син народився не в Харкові, а в польській Ломжі, і не в дворянській родині, а в сім'ї звичайного службовця), йому довелося кілька разів змінювати прізвища: народився майбутній науковець у німецькій родині Шнейдерів; з початком Першої світової війни, де Росія протистояла Німеччині, офіцери німецького походження змінювали прізвища на російські — полковник В. Шнейдер став Шевельовим; в еміграції, боячись примусового повернення до СРСР, у Німеччині Ю. Шевельов обрав прізвище Ткачук. Лише американський паспорт повернув йому рідне — Шевельов. Літературні та наукові псевдоніми теж були різними: Шерех, Шевчук...

Мимоволі згадується земляк Ю. Шевельова, слобожанець, філософ Григорій Сковорода: “Світ ловив мене та не спіймав”.

II. Чим цинічніша брехня, тим вона “рідніша” правді

“Я не маю перед ким ховатися чи чогось соромитися. Я ніколи нікого не зрадив. Це абсолютно щиро й однозначно. Моє сумління чисте. Звичайно, за прожиті роки мінялися де в чому і деякі погляди — про них я пишу в своїх книгах. Уважений читач сам помітить, де яка епоха. До того ж, є на світі (й, сподіваюся, будуть) критики, полемісти, історики.

Треба й їм щось залишити на розгляд, відкриття і викриття...”

Я не маю жодних претензій до свого життя. Все було, як було...”

Ю. Шевельов: “Я хотів сказати до побачення всім, кого знав і любив...” (21 травня 2002).

“Що він Гекубі, що йому Гекуба?”

У підзаголовок винесений рядок із шекспірівського “Гамлета”, який вживається тоді, коли нам треба засудити зокрема людську байдужість до того, що дороге більшості, за що болить серце у людей із добрим серцем і світлим розумом.

І справді, що **ІМ** Гекуба — дружина вбитого троянського царя Пріама, про страждання якої розповідає Еней.

Упевнений, що 27 вересня глядачам “Интеру” поталанило: спочатку С. Шустер нагадав присутнім про заклик В. Януковича з трибуни ООН про сучасну потребу єдиного гуманітарного простору у світі й спрямував суспільну увагу на українську дійсність.

А потім двоє представників харківської влади: глава обласної державної адміністрації М. Добкін і харківський міський голова Г. Кернес намагалися запально й з упевненістю у своїй правоті відкрити телеглядачам і в студії, і в Україні очі на інший — відомий лише їм, портрет видатного вченого — харків'янина за народженням. Г. Кернес, демонструючи відбиток сторінки харківської газети “Нова Україна”, що видавалась в окупованій нацистами слобожанській столиці, емоційно викладав підготовлені помічниками “факти”, що нібито мають стосунок до Ю. Шевельова. З надриком у голосі повторювалися вирази “поплічник фашистів”, “високопоставлена людина в окупаційній управі”, “у нього навіть у війну була прислуга” і таке інше. Щоб уяскравити свою промову, Г. Кернес помахував перед телекамерою газетною сторінкою з портретом А. Гітлера.

Якщо хтось із глядачів глибше задумався над побаченим на екрані, то міг би запросто вибудувати іншу псевдологічну схе-

му. Якщо Г. Кернеса по батькові Адольфович, то, можливо, він родич А. Гітлера?

Словом, можновладці, які, до речі, спочатку дозволили відкрити меморіальну дошку, а потім через невідомі причини передумали, голосно закликали присутніх повірити, що харківська громадськість хоче вшанувати не вченого зі світовим ім'ям, а затятого колаборанта (людину, яка співпрацювала з окупантами).

Більшість учасників дискусії мляво реагувала на заклики М. Добкіна та Г. Кернеса. Насамперед тому, що, як і доповідачі, мало (окрім кількох) знали про Ю. Шевельова. Один навіть присоромив себе, що от, мовляв, ніколи й не чув цього прізвища.

Як завжди, грав свою роль “нейтрала” і ведучий С. Шустер. Свою просвітницьку місію майстер телешоу виконав успішно: повірмо, що тепер знайдуться охочі відкрити для себе видатну постать української науки та літератури. Тим більше, що в Інтернеті достатньо інформації на цю тему.

Є й інша думка-запитання: якщо ведучий хотів відкрити загрозливий для державотворення низький інтелектуальний рівень учасників дискусії, він свого досяг. І подяка йому за це. Але якщо С. Шустер переслідував інші цілі, підтримки йому не повинно бути. Ідеться про важливість подій, що переживає Україна напередодні підписання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом.

Не віриться, що С. Шустер випустив із рук управління ситуацією у студії. Але аудиторія розкололася, що відбилося на результатах голосування. Зауважимо, що хоч як упевнено намагалися нав'язати свою думку телеглядачам М. Добкін і Г. Кернес, харків'яни теж поділилися на рівні дві частини: одні засуджували варварські події, а інші, навпаки, вважали, що вчений не достойний гідного вшанування на своїй батьківщині (пам'ятає історію з нобелівським лауреатом Б. Пастернаком: “Я не читав, не осуджаю”).

Юрій ЧЕРНЕЦЬКИЙ ШЕРЕХ ПО-ХАРКІВСЬКИ

Плин часу добре мізки прочистив, бо нині під шквальні вигуки схвальні фашисти під виглядом антифашистів руйнують дошки меморіальні.

По давніх подій слідах прогололих нащадки троцьких вештатись радо готові — і став учений-філолог знову заручником бандитської влади.

“Вожді” сумлінням пишаються “чистим”, війну ж почали, сказати б, невдало, у сорок першому справжнім нацистам країну кинувши на поталу.

Ми їх захистили. Вони знахабніли. І позавчора вийшли з підпілля. А вчора спритно (дарма, що дебіли) владу до лап прибрали вміло. Сьогодні жирують... “Пухнасті й білі”?

27.09.13
Харків

Виникає закономірне запитання: “Чи потрібне нам сьогодні протистояння в суспільстві?” Тим більше, що за великим рахунком справа не лише у невігласстві харківських можновладців. Маємо серйозний приклад наступу українофобів, які ситуацію з меморіальною дошкою Ю. Шевельова використовують для свого демаршу, швидше пропагандистської демонстрації: ми, мовляв, господарі тут. І жодні європейські перспективи нічого не змінять.

Звичайно, дивує позиція харківської громадськості. Ще не так давно цей східний мегаполіс справедливо вважався одним з українських інтелектуальних центрів. Тут активну роль грало студентство, творча й технічна інтелігенція. Сьогодні Харків танцює під дудку невігласів.

А тепер замість дезінформації, якою намагалися надмірно нагодувати телеаудиторію М. Добкін та Г. Кернес, документальні дані: іншими словами, правда про Юрія Шевельова.

Тут належить зробити загальне зауваження: переважна більшість “тверджень” опонентів професора взято з його двотомника спогадів “Я — мене — мені... (і довкруги)” (Харків — Нью-Йорк, 2001). Ю. Шевельов був рафінованим інтелектуалом. Він жив, як сьогодні говорять, у віртуальному світі. Його роздуми сповнені сумнівів, рефлексій і емоцій. Один лише приклад: перебуваючи у постійному очікуванні, що його, як сина німця-генерала, можуть викрити й позбавити можливості викладати в університеті (й безлічі інших “гріхів”, за які за радянської влади він міг бути відправлений у сибірські табори ГУЛАГу), Ю. Шевельов наївно вірив, що німці, виховані, як він був переконаний, на поезії Гете й Шіллера, поводитимуться цивілізовано тощо. У перші дні окупації Харкова він справді завіз до редакції газети “Нова Україна” свою віршовану спробу, присвячену “визволителям”. Її не надрукували. І слава Богу. Але про це ми дізнаємося зі спогадів самого Ю. Шевельова. Коли б не його іронічні роздуми про цей епізод, ніхто б і досі не знав про ту подію.

І всі понад 600 сторінок спогадів містять подібні “матеріали” для звинувачення професора.

Не забуваймо, що йдеться про етнічного німця (щоправда, мати Ю. Шевельова, Варвара Володимирівна Медер, була донькою батька-німця й матері-українки).

Признатися, коли автор дивився телепередачу, подумалося: “Коли б Шевельови, як значна частина офіцерських та генеральських родин, емігрували 1917 року з Російської імперії, очевидно, у Юрія Володимировича була б інша доля”.

Але втім-то й річ, що Варвара Володимирівна не могла цього зробити, бо була патріоткою своєї землі. Її діти (у Ю. В. Шевельова була старша сестра) виховувалися в атмосфері любові до свого краю, його історії, його мови. Саме мати пробудила в майбутньому науковцеві український дух і син під її впливом став видатним мовознавцем зі світовим ім’ям.

Коли б Ю. Шевельов так симпатизував окупантам, як це “відкривають” світові Добкін та Кернес, то він став би фольксдойчем і забезпечив себе й матір нормальним в умовах війни харчуванням, теплом у помешканні і т. ін.

Але він не зробив цього. Це непроста тема — самоідентифікація. Не формальний крок, а усвідомлення належності до певного народу, культури, історії. Це головний вибір у житті.

Так, Ю. Шевельов не ховає у своїх щоденниках-спогадах жодного зі своїх сумнівів. Він очікував, що на зміну сталінському тоталітарному режиму з терором, голодоморами, ре-

пресіями прийдуть цивілізовані представники Європи, а прийшли прості бюргери та філістери, бездумні виконавці злочинних наказів. Окупанти своєю поведінкою повністю знищили ілюзії, якими 1941 р. жив Ю. Шевельов.

І не тікав, як просторікував Г. Кернес, професор із Харкова у теплому вагоні, а виїхав у звичайному евакуаційному потязі задовго до чергового наступу радянських військ (Харків, як відомо, кілька разів переходив з рук у руки). Після тривалих роздумів-сумнівів Ю. Шевельов зрозумів, що йому немає місця ні в СРСР, ні в гітлерівській Німеччині.

Щодо квартири з прислугою (теж із домислів Г. Кернеса), то Шевельови, як генеральська родина, одержали 1915 року в будинку “Саламандра” на Сумській вулиці 5-кімнатне помешкання, яке у них відібрали 1917 року. В. Шевельовій із двома дітьми більшовики залишили кімнату-кухню, яку сім’я переобладнала у приміщення для постійного життя.

1941 року сусіди Шевельових справді кудись зникли (професор у ці дні був в евакуації, потім переховувався в одному з харківських госпіталів). Але чому Добкін та Кернес нав’язують версію про смерть цих сусідів? А може, вони евакуювалися, наприклад, до Ташкента, куди найчастіше вивозили харківську інтелігенцію? Документів про повідане в телефірмі харківським дуєтом немає жодних.

Г. Кернес говорить про якусь прислугу у Шевельових. Просто чоловік не уважно прочитав поданий йому текст: ішлося про кімнатку-кухню (вона ж була й для генеральської прислуги), куди поселилися Шевельови після того, як радянська влада “уплотнила” їх.

Дві порожні кімнати, що Шевельови обжили під час окупації, — це частина їхньої дореволюційної квартири, які були віддані слідчому НКВС, котрий із родинною залишив Харків до окупації міста.

Про які жертви у Дробицькому Яру чи розстріли говорять двоє можновладців? Який стосунок до реальних розстрілів має Ю. Шевельов?

“Режисери” розіграної у Харкові ситуації хочуть зробити з видатного професора антисеміта й цим скомпрометувати українську інтелігенцію. Іншого пояснення немає.

А тепер про співпрацю Ю. Шевельова з окупантською владою та його “високопоставлене” службове становище. Заради виживання матері й себе Ю. Шевельов справді працював у міській управі: виконував дрібні доручення, короткий період був рядовим службовцем.

У редакції газети “Нова Україна” вчений ніколи не працював. Друкувався? Так. Але виступав не на теми агітації чи пропаганди, а з науковими рецензіями, відгуками та дописами (загалом близько 10 публікацій).

Здається, досить спростовувати “факти”, взяті зі стелі. Маємо не аргументовані звинувачення, а наклеп щодо людини, яка вже не може дати гідну відповідь (тут можна говорити про аморальність “суддів” професора, але залишимо їх наодинці з власною душею).

Отже, щодо “злочинів” Ю. Шевельова відсутні будь-які докази. Дивує лише затятість українофобів скомпрометувати видатного діяча й по його смерті. У Добкіна та Кернеса є “гідні” попередники: колишній київський учений І. Білодід (прихильник двомов’я в Україні, іншими словами — русифікації) та емігрант-українофоб Р. Якобсон. Ця двійка ініціювала американський “суд” щодо колабораціонізму Ю. Шевельова. “Ця огидна акція переслідування скінчилася слуханням в університетському суді Колумбійського університету, яке завершилося на користь Юрія Володимировича” (І. Фізер “Мемуари Ю. Шевельова...”). Наукові записки НаУКМА, т. 21, філологічні науки).

Справді, потрібний єдиний український гуманітарний простір, що сприятиме зміцненню процесу державотворення. Але реалізується ця благородна ідея тоді, коли, зокрема, харківська влада скине маски лицемірів-українофобів. Бо правда — вона завжди одна. Якщо так уперто опираються М. Добкін та Г. Кернес встановленню меморіальної дошки професору Ю. Шевельову, то чому мовчать із приводу вшанування у Харкові пам’яті генерала Б. Штейфона? Тут уже йдеться не про домисли та наклепи: білогвардійський генерал під час Другої світової війни командував Російським охоронним корпусом на Балканах, воював проти червоних партизан Й. Броз Тіто і був підвищений до чину генерал-лейтенанта німецького Вермахту.

У добкіних та кернесів своя Україна — без українців. На цьогорічних міжнародних шевченківських днях, що у травні проходили на Харківщині, ні керівник обласної державної адміністрації, ні міський голова не вшанували пам’ять Тараса Шевченка — не зволили власноруч покласти квіти до найкрасивішого монумента Поету-Художнику, хоча мали б дбати про виконання Указу Президента про відзначення 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка.

Свавілля по-харківськи

25 вересня 2013 року харківські хазари знищили пам’ятну дошку Юрію Шевельову. Хазарський каганат “воскрес” і веде люту війну проти українства, неспроможного його розгромити.

уже давно в дії традиційний антиукраїнський фашизм, який, мабуть, мирним шляхом не викоринити, бо він веде **етнічну війну**, яка ніде й ніким не оголошувалася.

Етнічну війну проти українців започаткували не українці, і вона вже має здобутки: **високі рейтинги** серед міст Європи (хто ж їх дає???) і **покровительство самого президента**, безконтрольні **клани** бюджетних дербанщиків...

Не забуваймо, що **знищення** Української Народної Рес-

публіки відбулося “харьковским марионеточным правительством”.

Шкода, що історія нічого не навчила... Навіть своєчасної **солідарності** з боку киян, галичан.

Слава героям-українцям Харкова!

З повагою
Євген ЛУПАКОВ,
голова Всеукраїнської громадської організації Спілки офіцерів України, народний депутат України II скл., капітан I рангу

Премія імені преподобного Паїсія Величковського

Конкурсне журі Полтавської єпархіяльної премії Української Православної Церкви Київського Патріархату імені преподобного Паїсія Величковського інформує про прийом документів на здобуття звання лауреата цієї премії. Згідно з Положенням, прийом триватиме до 15 листопада 2013 року. Нагороду присуджуватимуть у номінаціях “Духовне відродження”, “Література. Мистецтво. Наука”, “Громадська діяльність” окремим особам, колективам, організаціям та установам за вагомий внесок у справу відродження Української Церкви, створення Єдиної Помісної Православної Церкви, утвердження укра-

їнської державності, зміцнення української духовності, за визначні досягнення в духовній царині православ’я, у сфері літератури, літературознавства, публіцистики, релігієзнавства, сакрального розпису, іконопису, живопису, музики, архітектури, скульптури, графіки, народної творчості й інших видів мистецтва, за активну національно-державницьку позицію. Нагороджують 28 листопада, у день пам’яті преподобного Паїсія Величковського в урочистій обстановці. Подання, біографічну довідку, характеристику діяльності і творчого доробку претендента надсилати на адресу: Соборний майдан, 1, м. Полтава, 36020.

За останні роки в Харкові нівечили пам’ятники Тарасу Шевченку і загиблим кобзарям, пам’ятні знаки: на честь прийняття Декларації про суверенітет України, Героям Крут, воїнам УПА і жертвам Голодомору 1932—1933 років, двічі розбивали пам’ятну дошку Йосипу Сліпому, гинули й діставали травми українські активісти, позбавляли офісів українські патріотичні організації, блокували українські ЗМІ, витісняли українців із бізнесу рейдерськими методами, позбавляли права на житло українців-офіцерів і українців-інженерів... Це розгул антиукраїнства, яке “кришують” правоохоронні органи.

Харків ще за часів Голодомору — столиця Геноциду українців і репресій проти них. Тому тут

Іван ЮЩУК, професор Київського міжнародного університету

Цей вислів, точніше основоположна теза належить видатному громадському діячеві й мовознавцю Іванові Огієнку, свого часу міністрові освіти в уряді Української Народної Республіки. 1936 року він виступив з програмовою працею “Наука про рідномовні обов’язки”, де ґрунтовно розкрив роль рідної мови у формуванні людини-громадянина, у згуртуванні нації й побудові держави.

“Рідна мова — це мова наших батьків і мова народу, до якого належимо”, — чітко проголошує вчений. Тут слово *батьки* в сусідстві зі словом *народ* має не вузьке, сімейне значення, а охоплює всі попередні покоління нації. Як слушно сказав про рідну мову професор Анатолій Погрібний, “то не так та мова, якою вам особисто з різних причин випало в житті спілкуватися, навіть далеко не завжди мова “мамина” (бо скільки ж тих мам відбилося від свого слова та і чад своїх скалічило!), а саме ваша родова мова, мова вашого роду”. Це положення яскраво підтверджує життєвий приклад великого українця Бориса Грінченка: батько — офіцер царської армії, мати — росіянка, у сім’ї побувала тільки російська мова, а він, відчувши в собі українця, став творцем “Словаря української мови”, який в утвердженні української літературної мови відіграв майже таку саму роль, як і “Кобзар” Тараса Шевченка.

Іван Огієнко в “Науці про рідномовні обов’язки” пише: “На кожному кроці й кожної хвилини охороняй честь рідної мови, як свою власну, більше того — як честь своєї нації”. Мова й нація нероздільні. З мови виростає людина, формується нація. Як без матері немає людини, так і без мови немає нації. Мова — матір нації. Хто дозволяє глумитися з матері, той не вартий імені людини. А ще більший непростенний гріх чинить той, хто сам поневажає її.

“Хто цурається рідної мови, — пише Іван Огієнко, — той у саме серце ранить свій народ. Цілий народ мусить пиль-

но дбати, щоб його школи були тільки рідномовні, бо тільки вони виховують свідому націю... Народ, позбавлений рідних шкіл, позбавляється тим найсильнішого двигуна свого духовного розвитку й засуджується на культурне й національне каліцтво”.

Колонізатор, для якого “не було, нет і быть не может” власної мови в аборигенів, оборону й розвиток ними рідної мови таврував як “український буржуазний націоналізм”, вкладаючи в це словосполучення наймерзнішіше значення. Ми ще й тепер боїмося цього означення, боїмося стати “українським буржуазним націоналістом” в обстоюванні прав рідної мови. Тим часом любити своє, вдосконалювати своє, утверджувати своє у своєму рідному краї, звичайно, не за рахунок інших і не на шкоду іншим, — це найблагородніша риса людини. Це, власне, покликання людини на землі.

Іван Огієнко був непримиренним у боротьбі за рідну мову. Чому? Чи це була його примха, нездорова химера, неадекватне сприйняття світу? Ні, навпаки.

Колонізатори, окупанти, поневолювачі завжди нищили мову тубільного населення й нав’язували йому свою, свій погляд на світ не тому, що хотіли прилучити аборигенів до світових здобутків науки, до вищої культури, а тому, щоб отупити їх, притлумити в них творчі задатки. Чужа мова — як протез, який хоч і забезпечує ходіння, але сковує рухи. Ще небезпечнішою чужа мова стає, коли заволодіває підсвідомістю людини. Адже, як пише відомий російський учений, спеціаліст у галузі психолінгвістики О. О. Леонтьєв, “в основі світобачення і світорозуміння кожного народу лежить своя система предметних значень, соціальних стереотипів, пізнавальних схем. Тому свідомість людини завжди етнічно зумовлена, бачення світу одним народом не можна простим “перекодуванням” перекласти на мову культури іншого народу” (Леонтьєв А. А. Языковое сознание и образ мира. — М., 1993. — С. 20). Відомий український мовознавець М. П. Кочерган безпідставно стверджує: “Дитина народжується із закладеними в мозку певними мовними структурами, через

Рідномовні обов’язки

що, наприклад, дитині-китайцю значно легше засвоїти рідну мову, ніж, скажімо, англійську... В індивідуальному мовленні відображаються психічні особливості мовця, а в національній мові — психічний склад усієї нації” (Кочерган М. П. Загальне мовознавство. — К., 1999. — С. 157). Чужа мова, витіснивши рідну зі структур мозку, як комп’ютерний вірус, руйнує закладені в них природою через спадковість творчі можливості, вироблені в процесі етнічної еволюції. Відомо, що не для кожного процесора в комп’ютері підходить будь-яке програмне забезпечення. Так і мова. Якщо в генах людини закодовано найдрібніші особливості її зовнішності, її рухів, характеру, психіки, які передаються з покоління в покоління, то чому здатність до сприйняття й відтворення певної мови має бути винятком у цій дивовижній програмі?

Колонізатор, окупант, завоювальник, посягаючи на мову й культуру аборигенів, прагне не тільки встановити свою верхівку над тубільним населенням, а й утвердити своє панування. “В Алжирі, який протягом 130 років був у колоніальній залежності від Франції, — читаємо в одному з досліджень, — французи зробили все можливе, щоб викоренити арабську мову... Арабська мова в офіційних школах була не тільки навчальним предметом навчальної програми” (Языковая политика и языковое планирование в развивающихся странах. — М., 1982. — С. 51). Один із африканських діячів 1970-х років писав про мовну політику французьких колонізаторів: “Основна їхня мета полягала в тому, щоб асимілювати колонізовані народи Африки і таким чином розширити територію метрополії” (Клоков В. Т. Языковая политика во франкоязычных странах Африки. — М., 1992. — С. 33). Така психологія в усіх колонізаторів, і подібні в них методи колонізації, бо їх цікавить лише здобич.

Чужа мова прив’язує аборигенів до метрополії, робить їх у мовному й духовному відношенні залежними від колонізатора, сковує їхнє власне мислення й врешті-решт гальмує інтелектуальний розвиток “ошасливленого” чужою мовою суспільства. На це звертає увагу один з індійських діячів стосовно індійських реалій: “Хоч англійська мова і є рідною для деякої частини населення, вона залишається іноземною мовою не тільки тому, що ця частина населення становить мікроскопічну меншість, а головним чином тому, що збагачення англійської мови на різних рівнях її структури — семантичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному, стилістичному — іде із чужих джерел” (Ганди К. Л. Языковая политика в современной Индии. — М., 1982. — С. 114). Чужі джерела таким

чином через мову постійно накидають іншому народові своє бачення світу й ставлення до нього, паралізуючи й збіднюючи його суспільне мислення.

Іван Франко на початку минулого століття справедливо і з боєм писав: “Люди, що могли б були зробитися позитивними діячами на рідній ниві, люди талановиті і працюючі, переїнявши нещасною манією — міняти свою рідну мову на чужу, раптом робилися мов духово в часті спаралізовані, тратили живе чуття” (Франко І. Мозаїка. — Львів, 2001. — С. 266). Відірваність від рідної мови, застерігає Іван Франко, мала для таких зденаціоналізованих діячів фатальний вплив на весь їхній психічний лад. Одна річ — знання чужих мов та володіння ними, інша — зрада рідної мови на користь чужої.

Важливість рідної мови для існування людини й суспільства усвідомлювали чи не всі давні людські спільноти.

Відколи людина відчула свою окремішність серед живих істот, а вона її набула саме завдяки мові, відтоді рідна мова для неї — найважливіший навчальний предмет, так само, як і пряме ходіння. Ось свідчення представника одного з індіанських племен Америки про найдавнішу, так би мовити, “школу”: “Наші матері витрачають щодня по дві години, навчаючи дітей правильно говорити мовою племені. Дорослий індіанець, який не володіє своєю мовою з абсолютною правильністю, фактично стає безправним: йому не дозволяють говорити при людях, щоб його мовні хиби не передалися слухачам, особливо дітям. Через те наші матері витрачають величезну кількість часу, домагаючись ідеальної точності у відтворенні нашої дуже складної граматики”.

В античному світі в школах на першому місці стояли граMATика й риторика. У славетній Києво-Могилянській академії з-поміж семи навчальних предметів три були філологічні: граMATика, риторика й поетика.

Щодо мовної освіти в сучасних умовах, то вона повинна бути спрямована насамперед на розвиток мислення дітей на основі рідної мови, на максимальне збагачення їхнього лексичного запасу як бази для засвоєння понять і всебічне розкриття необмежених виражальних можливостей рідної мови. Тільки такий підхід до навчання, яке починається з рідної мови і йде через рідну мову, може забезпечити високий інтелектуальний рівень нації.

Формальне вивчення мови як суми правил — малоефективна справа. Навчання рідної мови повинно полягати насамперед у формуванні логічного мислення дітей, бачення ними причинно-наслідкових зв’язків між явищами. Як писав видатний німецький педагог Адольф Дистервег, “у школі повинно панувати мислення, отже — запитання й відповіді, пошуки й відкриття”. І в іншому місці:

“Поганий учитель подає істину, добрий — вчить її знаходити” (Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. М., 1956. — С. 182 і 158).

“Викладання мови, — підкреслював відомий український педагог Василь Сухомлинський, — це майстерність творення людської душі, бо воно є найніжнішим, найтоншим діткненням до серця дитини. Викладання мови — це лідерство, бо в слові поєднуються думка, почуття, ставлення до навколишнього світу. Викладання мови — це й суспільствознавство, бо в слові закарбовані століття життя й боротьби народу, його мужність і слава, надії і сподівання” (Сухомлинський В. О. Слово рідної мови // Українська мова і література в школі. — 1968. — № 12. — С. 1). Зрозуміла річ, на це спроможне тільки слово рідної мови, а не чуже слово. І ця істина стосується не тільки середньої, а й вищої школи.

У школі й у вищому навчальному закладі рідної мови мають навчати всі вчителі, всі викладачі. Не студент чи учень повинні пристосовуватися до невідластва вчителя або викладача, а часом і зумисного ігнорування ними їхньої рідної мови, а вчитель чи викладач мають пам’ятати: крім того, що передають знання про певну спеціальність чи галузь науки, вони формують ще й члена нації, а не просто задовольняють споживачькі жадання обивателя. З цією метою в будь-якому навчальному закладі (як і, до речі, у Верховній Раді України) повинен панувати строгий рідномовний режим, щоб учні й студенти постійно чули живу неспотворену рідну мову з уст своїх вихователів. У протилежному разі партіям, які в Україні ігнорують українську мову або спотворюють її, не місце в навчальному закладі. Вони шкідливі для українського суспільства. Хто не дотримує рідномовного режиму, той працює проти української нації, проти української держави. І це не забавка націоналістів, а нагальна й конкретна потреба нашого постколоніального українського суспільства.

Якщо ми хочемо, щоб покоління українців, які прийдуть після нас, сповна використовували задатки, вділені їм природою, не почували себе менш вартісними серед інших народів у світі, думали творчо, вільно, розкуто, — постійно тримаймося мудрих настанов педагога-гуманіста Івана Огієнка: “Кожний громадянин мусить добре пам’ятати й дітей своїх того навчати, що наймиліша мова в цілому світі — то мова рідна”, тобто мова мого роду й народу. У ставленні до рідної мови не може бути жодних компромісів. “Мовне винародовлення завжди провадить до морального каліцтва, а воно — найродючіший ґрунт для злочинів. Через це мовно винародовленого уважай за духовно прокаженого”, — пише Іван Огієнко в “Науці про рідномовні обов’язки”.

“Чому люди прагнуть, аби у світі їх сприймали саме у власній “мовній одежі” — зрозуміти нескладно”.

Максим СТІХА,
доктор фізико-математичних наук

Наприкінці серпня я літав на міжнародну конференцію з фізики гарячих електронів у Вільнюсі. У літаку “Міжнародних авіаліній України” кожен пасажир мав змогу переглянути “глянцевий” бортовий часопис “Панорама”. Не переповідастиму його змісту, а зупинюся на формі — йдеться про речі нібито малозначущі, але насправді дуже важливі.

Усі тексти “Панорами” двомовні — українською й англійською. Так є у всьому цивілізованому світі, але в Україні МАУ — це радше виняток, адже інші авіакомпанії, що з’явилися на наших трасах після краху “Авіасвіту”, у своїй друкованій продукції державною мовою не поспівають.

Зате англomовна частина “Панорами” лишила гіркий осад. Не браком фаховості перекладу (перекладачі вправні й навіть зразково політкоректні — українське усталене “Прибалтика” відтворено нормативним для світу “країни Балтії”). Але в журналі, від привітання президента МАУ Юрія Мірошнікова й до мапи з позначеними авіарейсами, назви українських міст передано англійською так, як це було за часів СРСР: “Kiev”, “Kharkov”, “Dnepropetrovsk”, “Lvov”, “Ivano-Frankovsk”...

Українці — не єдина постколоніальна нація, яка постала перед

Чи тотожні Київ та Kyiv?

проблемою: як змусити світ звичаїтися до своїх автентичних назв замість версій, запроваджених ще колонізаторами. Тим, хто цього хотів, це вдавалося: усі говорять “Тайвань” замість португальського “Формоза”, “Шрі-Ланка”, “М’янма” і “Мумбай” замість англійських “Цейлон”, “Бірма” і “Бомбей”. Навіть на мапі сусідньої Федерації Якутія тепер називається “Саха”, а Тува стала “Тивою”.

Литва теж не лише призвичаїла Європу до назв “Вільнюс” і “Каунас” (замість польських “Вільно” і “Ковно”), а й пильно стежить за тим, аби в призначеній для туристів англomовній продукції відомі литовські магнати називалися “Радвілами”, а не “Радзивілами”, а славетний поет, що оспівував Литву в “Тадеуші” — “Адомасом Міцкявичусом”, а не “Адамом Міцкевичем”. І хоч в останньому випадку литовці, можливо, дещо передали кути меду, їхньому почуттю національної гідності можна позаздрити. Напевно, саме це почуття допомогло їм побудувати нормальну затишну європейську державу, у столиці якої беззастережно домінує литовська (якою 100 років тому у Вільні говорили близько 5 % — але це вже тема для іншої розмови).

Чому люди прагнуть, аби у світі їх сприймали саме у влас-

ній “мовній одежі” — зрозуміти нескладно. Адже за німецьким “Лемберг”, польським “Львув”, російсько-радянським “Львов” — власні, як тепер прийнято казати серед гуманітаріїв, наративи, ледве чи приємні в усьому мешканцям нинішнього українського міста з назвою “Львів”. Та й коли “Kyiv” сприймається як назва столиці суверенної держави, що прагне інтегруватися в Європу, то “Kiev” неминуче тягне за собою весь комплекс “Русского мира” і думку про природність вимог Путіна негайно долучити Україну до Митного союзу.

А як усе-таки правильно з погляду філології? Кожна мова має власні закони. І коли український уряд 1992 року ухвалив писати англійською “Kyiv”, а не “Kiev”, для англomовного світу це було лише побажанням. Але 2006 року це написання офіційно ухвалив Державний департамент США, а трохи згодом — британський Форін Офіс. Відтак для двох найбільших англomовних держав світу воно стало нормативним. І те, що “Kiev” усе ще вживається доволі часто паралельно з ним — це провина тих українців, які, всупереч правам і здоровому глуздові, далі пишуть по-колоніальному (а також керівників тих державних і

недержавних українських структур, які схвалюють або толерують таке написання).

Звісно, на рівні державних документів у нас зараз майже все гаразд. Та й бізнес поволі привчається: новий введений у дію перед Євро—2012 готель було названо таки “Kharkiv”. Колеги-науковці, незалежно від розмовної мови, в англomовних статтях пишуть переважно “Kyiv”, “Kharkiv” і “Dnipropetrovsk”.

Але й негативних прикладів не бракує. Серед них бортовий часопис МАУ “Панорама”, який пишається, що протягом місяця його переглядають півмільйона пасажирів. Отже, з них щонайменше кількості тисяч іноземців: а) дивуватимуться, як Kiev співвідноситься з Kyiv, про який йдеться в офіційних документах; б) дістануть предметний урок щодо рівня самоповаги й національної гордості тих загадкових “юків”, столицею яких є Kiev.

Я не зазіхаю на право росіян казати “Kiev”, а поляків — “Київ”. Так історично склалося. Але нормальний інтелігентний росіянин чи поляк ніколи не накидатиме свою вимову всьому світові. (Хоч і норми російської мови часом зазнають корекції: естонці домоглися від росіян ще наприкінці 1980-х писати “Таллінн” з двома “н” у кінці,

а якути трохи пізніше привчили їх до “Республіки Саха”. І навіть “Білорусія” офіційно стала “Білоруссю”).

Провідні англomовні держави сьогодні вже офіційно прийняли написання наших міст в українській фонетичній транскрипції. І триматися старої російської в самій Україні — означає щонайменше розписуватися в своєму комплексі національної меншовартості.

Я також розумію, що сьогодні український уряд навряд чи перейматиметься такими “дрібницями”. Отже, вся надія на небайдужих громадян. Відтак прошу вважати цю мою статтю відкритим листом керівництву МАУ з проханням писати англomовні назви українських міст у бортовому часописі “Панорама” відповідно до норм, встановлених урядами України, США та Великої Британії. (Навіть чинний закон Ківалова—Колесніченка, попри малу симпатію до української, статтю 27 однозначно встановлює: українські топоніми іншими мовами передаються в транслітерації з державної мови, — отже, треба таки писати Kyiv). А також домогтися, щоб це ж написання прийняли і в міжнародних авіаційних перевезеннях. У наших електронних авіаквитках досі пишуть Kiev, отже, Україна досі не порушила цього питання у відповідних структурах. Бо ті, хто хотіли, свого давно домоглися.

Володимир ІВАНЦІВ,

член Комітету захисту української мови, голова Білоцерківського міськрайонного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

...а український кіт не м’яукав. Звуконаслідування *карр* не знайде-те в Словарі Б. Грінченка. У передвоєнні роки Наталя Забіла ще писала, а в перші повоєнні дошкільнята ще читали: “*Де не взялась чорна гава, // Та як крикне раптом кра!*” І Шевченко живописав: “*ЗаКРЯкали чорні круки//Виймаючи очі...*”. І народне прислів’я: “Убрався між ворони і *крякай* як они” (Номис, № 5880). Було, щоправда, на Брацлавщині, “як летіла ворона вгору, не кричала *карр!*” (Номис, № 5499), але Стороженко не вторив за Криловим, а казав по-своєму: “*Крякнула ворона на ввес рот!*”. Коли українська ворона перейшла на мову північно-східної сусідки, достеменно не встановлено. СУМ 1972 ілюструє **КАР, кар-кар** цитатою з “поетичної” збірки І. Неходи 1960 року: “Сидить ворона на дубі і *каркас*: — *Кар!*”. Мабуть, під цей час випадає досягнення воронням, що іммігрувало на наші терени з Росії, кількісної критичної маси.

Ретельніше за *імплементацію* (різновид **каркання**) цього **карр** узялися упорядники Словника українсько-німецького (К., ПП Голяка В. М., 2008) й Словника українсько-англійського (Х., ТОРСІНГ, 2009), які ст. *крякати* ігнорують чистоту, отже, позбавляють перекладача можливості відтворити цими іномовами Шевченкові строфи. Це тим дивніше, що німецька *Krahe* (*Кряє*) = ворона таки *КРЯче* (виляється, тамтешня нашії ближча рідня, ніж московська!).

Довіз котів із братньої федерації, напевно, не був таким масованим, а мо’ сибірська порода українзувалася ще на історичній батьківщині під впливом переважаючого в ГУЛАГу елементу, бо в російсько-українській словниці московотяче *мяу* ще не впровадили й

Українська ворона не каркала

фото Олександра Литвиненка

досі. Може, тому, що не знайшлося трьох класиків, які б використали це звуконаслідування в авторській мові.

Як-от А. Малишко своїм “*Де ти їдеш, Валюшко?*” узакопив **сукновально** (рос.) = *валюші* (укр.) пестливою формою жіночого імені. Або ж як А. Головка з А. Шияном протягли 1957 року в українські словники французьке *debauche* (розгул, оргія) через посередництво російського **дебаш** (буйство) і **дебаширить** (распутничать, буняти). В. Даль (1862 р.) коментує **дебаш** як вживане приказними, цебто як канцелярит, Б. Грінченко потрактовував **дебашем** наше *галабурда*, що ним поспігувалися Коцюбинський, Кобилянська, Тулуб, а вже в УРС 1965 р. його опущено, РУС 1967 відносить до *обл.*, РУС 2006 — до *діал.*, а СУМ 2012 взагалі не подає. Зате *дебаш*, улюбленець телеведучих, тлумачиться як синонім до *бешкет*, *бійка* (підкреслимо, починалося з **розпущити, оргії!**) Витиснули *галабурду!* Ось так витискають і українців з України: підміною коду. (Р. С.: Цікаво, що РУС 2006, колективом укладачів якого керував той самий Жайворонок В. В., *галабурду* ще визнає, а *де-*

бош перекладає як *бешкет, гармидер, буча*.)

До цього ж, бачиться, йдеться й зі словом **миттевість**, яке ще СУМ 1973 тлумачив як *властивість до миттєвий*, що без доповнення жодною ілюстрацією перейшло в СУМ 2012, РУС 1969 перекладав нею **мгновенность**, передаючи при цьому *мгновение* через **мить, хвилинка**. Але реклама (й програми ТБ) роками товкмачуючи “Сімнадцять миттєвостей весни”, зробили чорну справу: РУС 2006 ставить очо **миттевість** другим після **мить** і перед **(мо)мент** еквівалентом **мгновения!**

Таким же робом упровадилася суржикова **плетінка** (за рос. *плётёнка*, що її В. Даль дорівнював до *гірлянди*), і яку Б. Грінченко знав як *І. вязання рукавица*, а СУМ 1973 визнавав за *кощик, в’язання* тощо. Тепер же на вітринах хлібобулочних виробів вона витіснила питомих *плетеник*, а звідти перебралася й ув академічні словники.

Півсторіччя тому Б. Антоненко-Давидович, шойно відбувши сталінську каторгу, дорікав: “Ми, письменники, іноді забуваємо про відповідальність перед своїм народом про нашу мову... іноді “понаваторському” нав’язуються штучні, не властиві природі літературної мови словотворчі покручі...” Скільки вже сказано, що в українській мові **знаходиться** тільки те, що шукають, а **выглядати** можна *щось* чи *на те, що*, а не *якось*... Та ось СУМ 2012 відповідник російському **местонахождению** = **місцеперебування** витлумачує суржиковим **знаходитися!** Не вмер Данило, то болячка задавила.

Та повернемося до *мяу*. За москалізацію кошачого племені взялося ТОВ “Кормотех” з с. Прилибичі Яворівського району на Львівщині. “Друт” з пакетів їхнього сухого корму нявчить *мяу!* В усіх різномовних (крім українського й “обшепо-

нятного”, в молдавсько-румунському, казахському й англійському) текстах. Характерно, що імпортерів у москвофілів із Прибилчів, крім білорусів, немає, але саме білоруською мовою вони нехтують: адже російська там *друга державна*. (Так буде й нам, як не скасуємо неконституційного закону Ка-Ка!).

Поширити **каркання** на вітчизняні морепродукти взялося ТОВ “Море 2007” у Синельниковому од Дnepopetrovsk (не Dni-pro!) з імпортером у Moldova в місті Кишинэу (ось така мішанка молдаванської кирилиці з молдовськорумунською латинкою в інформації про виробника і споживача для RO й MD, дарма що в Румунії дилера нема). Є тут текст і для UA, але нижче, під RU. Але все те, як і казахською мовою для KZ, дрібно-сіньким шрифтом, що заледве з лупою розгледити. А великошрифтно — “МОРСКИЕ КАЛЬМАРЫ” (із сухопуття степового!). Марка вітчизняного виробника не вітчизняним язиком. Такі ось пріоритети на міжнародному рівні.

Список **каррварів** можна продовжувати безкінечно... “Семки” з українського союзника, “Йомойо” з українського цукру. Такого ж порядку й ПавлК чи ПавлЧенко (у Франка сподвижник був ПавлИк), ЧереднІченко, БазІлевІч і навіть КармазІн (*кармазИн* — сукно малинового кольору чи стрій із нього). І тримаються ці -ЕНКИ змосковшеного І, як воша кожуха: у мене так у паспорті! Накаркали московські писарі!

Не бракує **карркарів** і в нашому “місті добра”. Почати з того, що колишній кінотеатр, а тепер “центр культури” зберігає вірно-піддану назву **Россия** зі здвоєним СС. Пошастило переназвати кінотеатр імені “пролетарського” українофоба і вулицю його на вітчизняні знакові імена, але меморіаль-

ну табличку з безглуздом тепер текстом “Ця вулиця (нині Ярослава Мудрого — В. І.) названа на честь великого... Горького” місцеві владці свято бережуть. Як і інші меморії часів більшовицько-російської окупації. Немов остерігаються, що повернуться хазяї. А численні вивіски на магазинах (пардон, *маркетах, бутіках і супер-!*): “Уют” (по-нашому — “Затишок”), “Обуфф” тощо? А почастішали оголошення на тумбах відповідного бюро міськвиконкому нерегіонального, слава Богу, у нас мовою, “тіпа” “Курси массажа Института альтернативной медицины”?

Але найбільшими хохлюями (словотвір білоцерківця В. Міняйла) виявилися, за нашими спостереженнями, солодарі з БАТ “Полтавакондитер”, автори лагомики “Шоколад десертний чёрный “Полтава”. На його коробці ко-нем гарцює Пйотр І в оточенні своїх “птенцов”, пручись на жовтоблакитників (барви мазепинців і їхніх союзників), а на звороті під пушкінською строфою з однойменної поеми (“Полтава” — справжня Полтава для Пушкіна — оцінив М. Надєждін; “Скінчений занепад” — Ф. Булгарін; і навіть В. Белінський: “Майже ніхто не впізнав у “Полтаві” Пушкіна!”) — роз’яснення: “Здесь... войска под командованием Петра I разгромили многотисячную армию шведского короля Карла XII”.

Ніби у “войсках” було менше тисяч “птенцов”! Переказують, що козака, нашого-таки одноплеменника, що допомагав “птенцам” супроти “мазепинців”, який привів перед очі цареві полоненого старшину, Пйотр похвалив: “Маладец, хяхльонак!” — і дав *руп*. Може, й імперіал. Еквівалент юдиним тридцять срібнякам! Нинішніми полтавськими кондитерами ворог наш був би вдоволений: “Маладци, хяхльонки!”. Як і багатьма білоцерківськими (чи тільки?) продавцями й покупцями, які вперто обзивають **гривню гривнем** або й *рубльом*.

“Особливого статусу музеям, освяченим Шевченковим ім'ям, надають риси, притаманні національним чи релігійним святиням”.

Неювілейні проблеми музеєфікації

Ігор ЛІХОВИЙ
Фото Олександра ЛІТВИНЕНКА

Вважаю, варто нагадати, що згідно з вітчизняним законодавством, “музеї — це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини”. А під музеєфікацією розуміють “сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування”.

В Україні діє досить розгалужена мережа музейних закладів, тематично пов'язаних з ім'ям Тараса Шевченка. Складалася вона історично і, на мій погляд, є далеко не оптимальною, діє без належної координації і тому ефективність її не відповідає ні потенційним можливостям, ні суспільному попиту на задоволення інтересу громади до такої постації, як Шевченко. Звісно, ніхто не проводив спеціальних соціологічних досліджень у цьому напрямі, але навіть такі показники як відвідуваність, рейтинги присутності в інформаційному просторі, стан споруд та експозицій дають право так стверджувати.

Нині функціонує три суто шевченківські музейні інституції, що мають статус національних:

1. Національний музей Тараса Шевченка у Києві (1940 р., 1949 р.) із філіями: Меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка (на Пріорці) та Літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка (1928 р.), що у пров. Тараса Шевченка.

2. Шевченківський національний заповідник у Каневі (1918 р., 1925 р.), у складі якого діють п'ять музеїв і лише два — Музей Т. Г. Шевченка та Музей “Тарасова світлиця” безпосередньо зорієнтовані на шевченківську тематику.

3. Національний історико-культурний заповідник “Батьківщина Тараса Шевченка” на Звенигородщині (1939 р.) Черкаської області, з його філіями-відділами у Шевченковому, Моринцях та Будищах (у стадії становлення).

Усі вони знаходяться по суті в одному — центральному — регіоні (у межах радіуса в 100 км)

Давно назріла потреба окреслити основні проблеми відображення феномена Тараса Шевченка — мислителя, поета й художника, зрештою — визнаного пророка української нації, у музейних експозиціях насамперед державних музеїв України. Градус актуальності цієї теми піднімає й наступний ювілей — 200-ліття з дня народження українського генія, до дати якого залишилося менш як півроку, а видимих — не віртуальних ознак годі й шукати.

і нині підпорядковані Міністерству України, що можна було б вважати позитивним чинником. Але центральний орган виконавчої влади усунувся від методичного управління їхньою роботою та передав права замовника на проведення реставраційно-ремонтних робіт на пам'ятках національного значення місцевим органам. Тому останнім часом значно зріс вплив місцевих адміністрацій на їхню діяльність і це значно понизило самостійність наукових колективів щодо ухвалення рішень і впливу на стан справ із охороною пам'яток, експозиційно-виставковою політикою та освітньою роботою. Це яскраво проявилось 2010—2011 рр. у Каневі під час завершення реконструкції меморіалу та реекспозиції в музеї і, на жаль, набуває нових обертів і загрозливих масштабів у всіх трьох інституціях при підготовці до ювілею.

Із найпомітніших інших музеїв шевченківського профілю слід відзначити Музей “Кобзаря” (1989 р.), що діє у складі Черкаського краєзнавчого музею, Музей “Заповіту” Т. Г. Шевченка (2006 р.) — відділ Національного історико-культурного й етнографічного заповідника “Переяслав-Хмельницький” та ще молодий за віком, але досить перспективний народний музей — Кімната-музей Тараса Шевченка (2004 р.) при Львівському палаці мистецтв. Особливої уваги заслуговують і музейні кімнати при навчальних закладах різних рівнів, зокрема такі як Музей-кабінет Т. Г. Шевченка Національного університету ім. Тараса Шевченка у Києві й ін. Адже характерною для них особливістю є місцеві традиції пошанування Тараса

Шевченка, неформальні підходи та прояви молодіжної творчості при висвітленні його генія та життєвого подвигу. Аналогічна ситуація і в нечисленних музеях і заповідниках країни, краєзнавчі експозиції яких висвітлюють окремі теми, пов'язані переважно з перебуванням там Тараса Шевченка, як-от у Національному заповіднику “Качанівка”, що на Чернігівщині. Мережа відомчих музеїв, означена постановою КМУ від 29.11.2000 р., дає перелік т. зв. іменних шевченківських музеїв, зокрема у Баришівці Київської обл. (1987 р.), у Коломиї (1989 р.), в с. Шевченкове Конотопського р-ну та с. Лифине Лебединського р-ну Сумської обл. Надзвичайно цікавим є і Музей “Одещина — Шевченкові” (2006 р.), що діє на базі приватної колекції Тараса Максим'юка. Особливу креативність виявляє в розкритті шевченківської тематики до ювілею і Музей у Бережанах та ін.

Певна частина Шевченкових творів та інших артефактів зберігається в інших музеях України, зокрема у Харкові, Львові, Одесі, Чернігові, у Росії (Москва, С.-Петербург), у

Національний історико-культурний заповідник “Батьківщина Тараса Шевченка”, с. Моринці

Польщі (Варшава), Казахстані, США, у приватних колекціях — в Україні і за кордоном. На жаль, повною картиною у нас не володіє ніхто — і це ще одна тема: відсутність у країні єдиного координаційного шевченківського центру.

Така структура відображає не лише географію розташування цих установ прикладного шевченкознавства, а й той драматизм, що супроводжував становлення шевченківських музеїв від їхнього початкового статусу приватних — як-от Шевченківська збірка Музею української старовини В. В. Тарновського (50—90-ті роки XIX ст.) чи народних — яскравим прикладом якого стала упорядкована Старою Київською громадою “Тарасова світлиця” 1884 року на Чернечій горі у Каневі. Що стосується регіональних втрат, то внаслідок специфічного адміністративного та суто політичного підходу до формування мережі музеїв за радянської доби значних збитків зазнали такі культурні центри, як Чернігів: майже всю шевченківську колекцію В. В. Тарновського (понад 750 раритетів) у 20-х роках XX ст. передано до тодішнього

столичного Харкова, де 1926 р. організували Інститут Т. Шевченка та Галерею картин Т. Г. Шевченка (1933 р.). А звідти, вже після війни (1945 р.), вилучили шевченківські колекції на користь Києва — столиці Радянської України. Тоді ці дії тоталітарного характеру пояснювали як прагнення зібрати усе найцінніше в одному місці — для зручностей вивчення та збереження.

Таким чином, і нині — на поч. XXI ст., із трьох національних музейних установ лівова частка шевченкових творів малярства та графіки перебуває у фондах НМТШ, лише сім офортів — у ШНЗ у Каневі та жодного(!) у музеях на батьківщині Кобзаря. Чи варто за такої ситуації говорити про відповідну часу й попиту доступність творчої спадщини Шевченка?! Особливо, якщо зважити на те, що НМТШ та Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАНУ не мають належних умов ні для зберігання, ні для широкого експонування наявної у них Шевченкіани; раритети практично не покидають Києва; проект електронної Шевченкіани ще у зародковому стані, а широко розрекламоване ПЗТ Ш у 12 тт. та ШЕ виходять із друку накладом аж (!) у 7 тис. пр. — для країни із 45 мільйонним населенням і без права реалізації через торгівлю. (До попереднього ювілею — 175-річчя, поезії Шевченка виходили накладом 1 000 000 пр., зокрема і в перекладах рос. мовою).

Особливого статусу музеям, освяченим Шевченковим ім'ям, надають риси, притаманні національним чи релігійним святиням, до яких традиційно здійснюють прощу. Це насамперед характерно для Тарасової Гори у Каневі, для будинків-музеїв на Пріорці та по пров. Тараса Шевченка в Києві, меморіальних комплексів у Шевченковому (Керелівці) та Моринцях, а за кордоном — у Форті Шевченка (Казахстан), Майстерні-музею в Академії мистецтв (Санкт-Петербург, Росія). Із давніх-давен відомо, що ті, хто контролює місця прощі та інші святині, мають важливі важелі впливу на суспільство, престиж та моральний авторитет. На жаль, у наш час це ще і доступ до фінансових ресурсів і банальне розкрадання держбюджету, що вже яскраво проявляється при підготовці до ювілею. Саме ці особливості й накладають певні вимоги щодо здійснення культурно-освітньої роботи на їхніх територіях, де, зокрема, не повинно бути місця галасливим політичним акціям, комерційній рекламі, гучним святкуванням — усьому тому, що не відповідає режиму використання таких пам'яток.

У музейників є професійне правило: “Слово на цвях не повісиш!”. Це значить, що музей — це насамперед збірка, похідною від якої є постійна експозиція та виставкова діяльність. Іншими словами, без цінної в літературно-мистецькому та історичному значенні експонатів колекції цікаву експозицію не створити. Разом із тим, пересічний відвідувач найчастіше пізнає музей саме через експозицію, а вони нині в нас часто страждають на фрагментарність висвітлення теми, переважаність сторонніми матеріалами та, хай не ображаються колеги, невисокою науковістю. Щоправда, у суворих умовах української дійснос-

Музей “Тарасова світлиця” у Каневі

Меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка (на Приорці)

ті адекватну експозицію важко створити навіть коли маєш численну та цінну колекцію, як це сталося у Каневі 2010 року, коли політичні переможці віддали на поталу “своїм людям” — не фахівцям, національну Святиню. У середньовіччі існувало правило — вождь давав своїм воякам три дні на розграбування захопленого міста чи фортеці, нічим не обмежуючи їхні дії. На жаль, у сучасній Україні це правило втратило часові обмеження і та особа, що понижила національну пам’ятку в Каневі, відчувши безкарність і непомірні фінансові вливання, ніні збиткується вже і над музеєм у Києві. А суспільство (і фахівці, і просто шанувальники Шевченка) знову не поінформоване про плани щодо доцільності й мети будівельних робіт, які ведуться на території пам’яток національного значення. Це — нонсенс і має всі ознаки злочину щодо культурної спадщини. Шляхом маніпуляцій — без проведення необхідних процедур, конкурсу проектів, зрештою, тендерів, права замовника відібрано у музейних закладів і передано місцевим адміністраціям — Черкаській обласній та Київській міській, що забезпечує повну безконтрольність дій т. зв. “професіоналів”. І замість того, щоб почати з реформування музеїв і заповідників, переосмислення принципів їхньої діяльності, *чіткого формування місії кожного з них*, як це є у світовій практиці, головною темою і напрямом стало будівництво як самоціль. І зрозуміло чому... *А мала б бути зацікавлена дискусія щодо ролі й місця Тараса Шевченка в національній свідомості, вплив його на культурні процеси, стан виконання заповітів духовного батька нації, збереження пам’ятних місць, пов’язаних з його іменем, плани висвітлення історії та реалій у музейних експозиціях тощо.*

Проблемним для створення цікавих і наукових експозицій є і досить неоднозначне в нинішній Україні трактування образу Тараса Шевченка, змісту його творчості та окремих сторінок біографії. Із великого арсеналу методів “літературознавців у погонах”, основними з яких були грубі перекручування фактів із життя, зокрема щодо атеїзму поета, викупу з кріпацтва, впливу на нього революційної ідеології та “передових ідей Белінського і Чернишевського”, ви-

правлення текстів — на кшталт “скородили списками *татарські* ребра”, — хоча у поета ідеться про “*московські*” та ін., тепер прагнуть замовчувати, пересмикувати факти та необгрунтовано міняти акценти. Справді, важко не погодитись із твердженням М. Огарьова 1861 року, що “... *Шевченко, народний (поет) в Малоросії, із захопленням був сприйнятий, як свій, в російській літературі і став для нас рідним...*”. Тож щоб уникнути відповіді на такі незручні питання — а що ж то Шевченко мав на увазі коли писав: “*Кохайтесь, чорнобриві, / Та не з москалями, / Бо москалі — чужі люде, / Роблять лихо з вами*”, чи “*На нашій славній Україні, / На нашій — не своїй землі*”, або: “*Степи мої запродані / Жидові, німоті, / Сини мої на чужині, / На чужій роботі*” — з Банкової послано сигнал у музеї показувати його як такого собі пестунчика долі, божемного художника, представника золоті молоді, схожого на їхніх дітей — мажорів. Слова “Шевченко денді” стали тепер популярними й у лексиконі придворних “шевченкознавців”.

Особливістю 200-річчя Т. Шевченка для української громади мало б стати об’єднання всіх проукраїнських патріотичних сил довкола постаті Національного пророка. Адже це перший ювілей, коли українська нація буде свою державу, відсутня зовнішньополітична конфронтація (як це було в роки “холодної війни” 1961—64 рр.) і Тарас Шевченко залишається найвищим авторитетом і в суспільстві, і за межами України. У світі встановлено понад тисячу пам’ятників і пам’ятних знаків українському генію, діють його музеї в Росії: у С.-Петербурзі (Меморіальна майстерня в Академії мистецтв), в Орську, в Оренбурзі (Меморіальний музей-гауптвахта); у Казахстані — у Форті Шевченка, у Канаді (Торонто). Великий потенціал мають і НТШ в США, Канаді та в Європі, українознавчі центри при зарубіжних університетах, мистецькі колективи, як-от Капела бандуристів ім. Т. Шевченка у Детройті та ін. І всі вони потребують нашої фахової участі й допомоги. Тому при створенні експозицій і виставок, культурно-освітній роботі в музеях має приділятися багато уваги соборності української нації, причетності її до європейської культурної цивілізації.

Великий Кобзар і Луганщина

Олексій НЕЖИВИЙ,
доктор філологічних наук, професор Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Його називають Великим Кобзарем. Багато віків українські кобзарі несли до людей найдорожче духовне багатство — народну пісню. І тоді ніхто не забував, що таке віра, воля, самовідданість, відвага, а ще працьовитість, творчість, щирість і намагався навчити цього своїх дітей. Так і в творчості Тараса Шевченка, особливо в головній книзі “Кобзар”, нерозривно пов’язане минуле, сучасне та майбутнє українського народу, право кожної людини на вільне, щасливе життя. Бути гідними ймення Тараса Шевченка означає тепер постійно збагачуватися духовно, берегти рідне слово, вірити в незалежну державу і працювати для добра в Україні.

Із 1939 року один із найстаріших вищих навчальних закладів східноукраїнського краю — Луганський національний університет носить ім’я Тараса Шевченка. В Указі Президії Верховної Ради УРСР від 26 квітня 1939 року зазначалося: “Задовольнити прохання громадських організацій Ворошиловградського педагогічного інституту і присвоїти Ворошиловградському педінституту ім’я Т. Г. Шевченка”.

Треба сказати, що, зважаючи на певне ідеологічне спрямування цієї події, адже образ Тараса Шевченка та його творчість використовувала тодішня пропаганда, в педагогічному виші 1939 року намагалися різнобічно підійти до відзначення Шевченківського ювілею, тобто 125-річчя від дня народження. Тоді на художній виставці експонувалися навіть оригінали малярських полотен (імовірно з Галереї картин Тараса Шевченка в місті Харкові), а також ілюстрації художників до його творів. Викладачі та студенти літературного факультету прочитали понад сто лекцій у робітничих і сільських клубах області. На березневій науковій сесії викладачі кафедри української літератури О. С. Пулинець і Н. Г. Ясько виступили з доповідями. У рукописному альманасі було вміщено дослідження викладачів і студентів, а також переклади поезій Т. Шевченка російською мовою. Тоді у виші навчалося на денному відділенні 2225 студентів, а на заочному — 4723 студенти. 1939 року випуск склав 675 учителів. Діяли сім факультетів: історичний, літературно-лінгвістичний, географічний, фізико-математичний, природничий, іноземних мов і робітничий (тобто довишівської підготовки), а також дворічний учительський інститут. Тут працювало 96 викладачів. Бібліотека нараховувала 150 тисяч томів. Поезії про Тараса Шевченка студента літературного факультету Миколи Упеника (згодом відомий український письменник) друкувалися в обласній газеті “Луган-

ська правда”, як і вірші Андрія Оніщенка, Григорія Савченка, переклади Павла Євтеєва.

Із 1947 року на кафедрі української літератури почав працювати О. А. Міхно, для якого шевченківська тематика стала однією з провідних у науковій і навчально-виховній діяльності. Він брав участь у республіканських наукових Шевченківських конференціях, керував студентським гуртком шевченкознавства, зібрав численний матеріал для краєзнавчої експозиції “Ім’я Шевченка на карті Луганщини”, яка багато років прикрашала кабінет шевченкознавства. Щороку майбутні вчителі-словесники готували літературні вечори, які відбувалися в березневі дні, здійснювали екскурсії шевченківськими місцями України.

У березні 1961 року в Луганському державному педагогічному інституті імені Тараса Шевченка відбулася перша наукова Шевченківська конференція кафедри історико-філологічного факультету, на якій виголосили вісім доповідей, зокрема “Шевченко і його епоха” (В. Г. Мотренко), “Естетичні погляди Т. Шевченка (А. К. Косінов), “Образ Т. Шевченка в українській народній поезії” (О. А. Міхно), “Шевченко в російських перекладах” (М. П. Діченков), “Т. Шевченко в

тя Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, яка й була присуджена наступного 1989 року.

Серед пам’ятних подій 90-х років дві наукові Всеукраїнські шевченківські конференції (1994, 1998), коли в Луганську збиралися шевченкознавці з усієї України.

Міжнародне Шевченківське літературно-мистецьке свято “Всім’ї вольній, новій” відбулося у травневі дні 1998 року в Луганській області. Тоді ж у Луганську відкрили пам’ятник Великому Кобзареві, автор якого лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, народний художник України І. М. Чумак. У Луганській області пам’ятники Тарасові Шевченку споруджено також у Антрациті, Старобільську, Северодонецьку, смт Білокуракіне, селі Свистунівці Сватівського району, селі Осинове Новопсковського району.

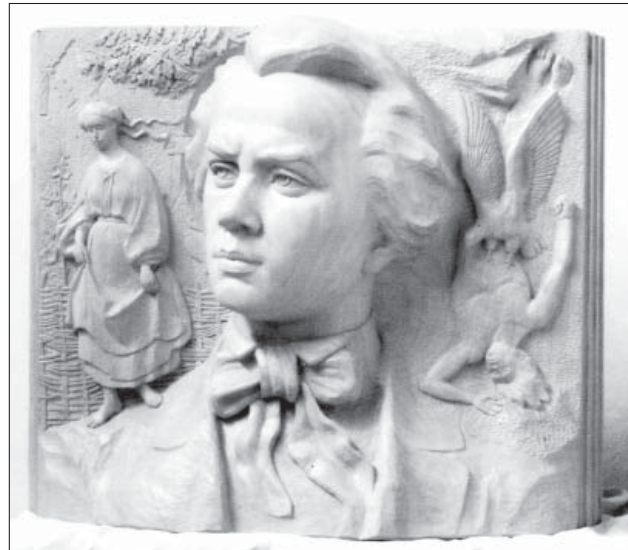
Не тільки териконами, шахтами, великими промисловими підприємствами знала наша Луганщина. З давніх-давен тут розвивається найдорожче — духовна національна культура українського народу. Саме українська література представлена іменами видатних митців — лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка, що є красномовним запереченням яко-

їсь особливої “культури Донбасу”, чи навіть якоїсь регіональної літератури. Широковідомою творчістю письменників-земляків — лауреатів Національної премії України імені Тараса Шевченка — Володимира Сосюри, Григора Тютюнника, Миколи Руденка, Івана та Надії Світличних, Владислава Титова. До цих імен варто додати Василя Голобородька — випускника факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка 2001 року, Івана Дзюбу та Василя Сту-

са, випускників Донецького національного університету, які також відзначені Шевченківською премією.

1973 року лауреатами Шевченківської премії стали чотири скульптори-луганці: В. Х. Федченко, В. І. Мухін, В. І. Чумак, І. П. Овчаренко — за створений монумент у бронзі й граніті “Україна — визволителям”, що споруджений у селищі Мілове на Луганщині.

І хоча життєві дороги не приводили Тараса Шевченка на Луганщину, однак його творчість завжди там, де живуть українці, ті народи, які шанують поетичне слово Великого Кобзаря. Українські поети луганського краю теж висловили свої сердечні почуття до Тараса Шевченка в багатьох поетичних творах. Тому його образ стає ближчим, ріднішим. Поезії сучасних митців навчають кращого розуміння вічного Кобзарєвого слова. Творча спадщина Тараса Шевченка унікальна тому, що вона не лише відображає національний світогляд українців середини XIX століття, а й поєднує минуле з майбутнім, а Україну з усім світом.

Микола Щербаков. “Молодий Тарас Шевченко”. 1990 р.

болгарській прогресивній критиці” (Г. М. Гончарук). До шевченківських днів при кафедрі української літератури створено науково-методичний кабінет Т. Г. Шевченка, де розгорнуто виставки-експозиції: “Життя і творчість Т. Г. Шевченка”, “Т. Шевченко і наша сучасність”. Кабінет придбав рідкісні видання творів Великого Кобзаря: перше видання “Кобзаря” 1840 року і перше повне видання Кобзаря (1907 р.).

До 150-річчя від дня народження Тараса Шевченка організовано другу наукову Шевченківську конференцію. Тоді в ювілейний 1964 рік на сторінках “Літературної газети” опубліковано статтю “З його ім’ям”, де розповідь про Луганський педагогічний інститут завершувалася стверджувально-оптимістично: “Так, це справді шевченківський вуз — найсхідніший у нашій республіці храм української культури”. Її автор — Микола Ташаненко. Таким був газетний псевдонім літературного працівника редакції, а незабаром видатного українського письменника Григора Тютюнника. 1988 року колектив інституту висунув його на здобут-

Світлана ПЕДЧЕНКО,
Світлана ГАЛАУР

Різнобарв'я душі й таланту

Лауреат премій імені О. Гончара та Б. Грінченка
професор Микола Степаненко

батьківщини і материзни” професора дає змогу третій розділ монографії — “Про почуте, пережите”, де автор чи не вперше ділиться із читачем своїми діарійними нотатками. Найменша й найвідвертіша частина монографії, у першій розвідці якої “Не зарублюється на серці рана... (трагедія мого роду і народу)” М. І. Степаненко торкається найболючішої теми — Голодомору в Україні 1932–1933 років, вражає публіцистичною емоційністю, пробує генетичну пам'ять кожного з нас, яtringить незагоєні всенародні рани, спонукає до тяжких роздумів. Мозок пульсує від жахливої оголеної правди, повіданої Миколі Івановичу світлої пам'яті бабунею Явдохю, у якій “жовтий князь” навіки забрав двох дончок — “чорняву довгобразу Марусю й біляву кругловицу Оленку”. Тужлива оповідь невтомної сільської трудівниці, розказана вустами люблячого онука, перейнята його невимовним болем, залишає присмак терпкого трунку й гіркої полину, а ще неохитну впевненість у тому, що ми не маємо права допустити, щоб ця сторінка життя нашого великого роду й народу зникла, зітерлася з мапи всесвітньої історії.

Розмисли автора про “сімейний материк”, “духовний пракорінь”, що благословив його на пристрасне служіння рідному слову, змінюються спогадами про дорогу серцю Альма-матер (Кременчуцьке педагогічне училище імені А. С. Макаренка), “годувальницю спраглих учнів і матір учителів майбутніх”, від порога якої прослалася “стежина у світ широкий” майбутнього вченого-філолога. Окриленим же йому допомогли стати мудрі наставники, перед якими Микола Іванович “доземно схиляється” в четвертому розділі монографії “Учителю мій”.

Людина, що володіє філігранною технікою плекання філологічних душ, педагог від Бога, М. І. Степаненко про своїх духовних батьків, однодумців, колег го-

ворить гордо й захоплено, виважуючи кожне слово, не залишаючи поза увагою жодної важливої деталі. Усе мовлене беззастережно можна адресувати й самому Миколі Івановичу, сторінки життя якого нерозривно сплелися з буттєвими дорогами багатьох людей. Для декого, зокрема авторів цієї рецензії, зустріч з Учителем стала доленосною. Серця його “духовних дітей” переповнені безмірною вдячністю за батьківське наукове плече, мудрі поради — взірці людяності й доброзичливої вимогливості, що окрилиють і надихають на повсякчасну працю над собою. Професор Степаненко — невтомний самотній педагог, який володіє даром переконання, щедро ділиться таємною своїх енциклопедичних знань, неосягним безмежжям досвіду, відчиняє учням двері у світ філологічної науки та наполегливо й толерантно допомагає долати лінгвістичні труднощі, “дороговказ, за яким зв'яземо власні діяння”.

Низка інтерв'ю з Миколою Івановичем Степаненком про су-

часні соціолінгвальні проблеми стала канвою для п'ятого розділу “Журналістські діалоги”, який заторкне небайдужі струни душі улюбальників за материнську мову. Діалоги вимальовують образ великого достойника рідної землі, обтяженого “знецієним, знебарвленим, знеколориченим” українським словом. Багатовекторність інтересів, глибока обізнаність у культурно-мистецькому, політичному житті країни, наснаженість енергетикою малої батьківщини щоденно порушують внутрішній спокій Миколи Івановича, змушують шукати причини неповнокровного утвердження української мови в державотворчому процесі, зосереджувати увагу на питанні реформування норм української мови. Учений болісно констатує той факт, що українська мова в Україні втрачає свої найважливіші функції — комунікативну й інтегративну, перетворюється на “політичний жулел”. Найбільше щастя для професора — щоб українське слово запанувало на всьому медійному просторі.

Найбагатший орнамент “рушника” — науковий здобуток Миколи Івановича. Чи не тому символічно шостий розділ “Лінгвістичні розмисли” найпотужніший у виданні. Він сконцентрував у собі взірці одного з найважливіших жанрів наукової комунікації й має бути поцінований. Рецензії професора на монографії, дисертації сучасних українських учених — справжній скарб наукової діалогічності, принципності, інтелігентності, моральної відповідальності людини-фахівця. Зацікавленість М. І. Степаненка мовознавчими проблемами, лінгвосинергетичність його мислення не викликають жодного сумніву в постульованих у рецензованих працях твердженнях, достовірності ретельно виконаних досліджень, прямуванні їх у перспективне русло. Усебічно характеризуючи роботи, визначаючи їхнє достойне місце в сучасному лінгвістичному просторі, Микола Іванович не скупий на похвали. Професор підтримує фундаментальні й корисні розвідки, оригінальні за ідеєю та її втіленням, що заповнюють мовознавчі лакуни, розв'язують самодостатні глобальні проблеми, продуктивно інтегрують результати студійовань попередників. “Лінгвістичні розмисли”

виявляють ще одну чесноту автора — власний науковий почерк. Зрештою, цей факт може послужити народженою окремою, значною за обсягом розвідкою. Микола Іванович робить сміливий виклик Ньютона та його наступникам, відкидає аскетичні традиції наукового викладу, вводить у свій текст емоційні елементи, зменшуючи цим самим для свого реципієнта інтерактивну дистанцію.

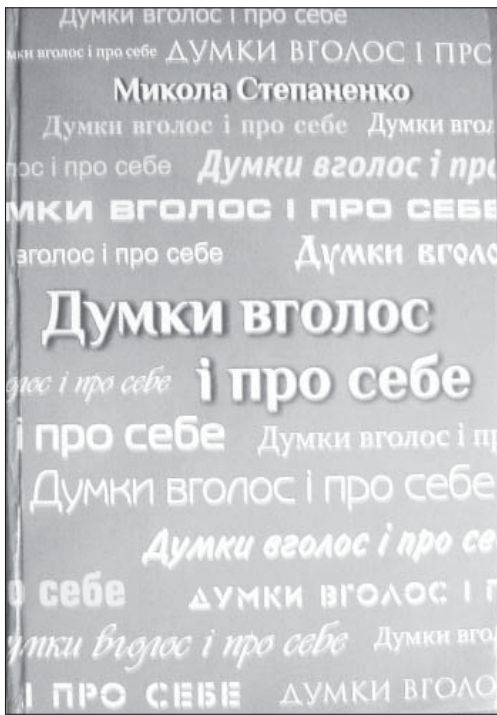
Зміст сьомого розділу повністю віддзеркалений у його назві — “Гордість за рідний край і славних земляків”. Довідуємося про намір Миколи Івановича створити енциклопедичний довідник,

подати “найістотніші відомості про літературно-мистецькі будні й свята сучасної Полтавщини, яка гідно пошанувала письменників, педагогів, учених, державних, церковних діячів насамперед тим, що заснувала премії різних рівнів”. Автор чітко викристалізовує статус цих престижних і цінних нагород, з гордістю виписує соковиті грона їхніх лауреатів. Автор заглиблюється в окремі сюжетні розповіді гребінківського епістолярію й відкриває перед читачем неоднозначну мовну постать письменника. Професор широко захоплюється роботою Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка — храму культури зі славними інтелектуальними традиціями, виявляє безмежну радість від підготовки другого випуску “Наукових записок”, збагачення царини короленкознавства доробком невтомних дослідників “невичерпної, чистої й чесної духовної криниці Володимира Короленка”.

Восьмий розділ “Гончаріана” — свідчення скрупульозного прочитання “ретельно зібраних й убганих у три солідні томи щоденникових записів”, епістолярію патріарха української літератури Олеса Гончара. М. І. Степаненко виформовує образ Гончара як справжнього патріота на тлі українсько-білоруських культурно-політичних зв'язків, як великого знавця історії української лексикографії, об'єктивного поціновувача словникової продукції, як художника слова, чие творче життя “збігло у вічний протистояння”. Автор пишно стежить за листуванням Олеса Гончара з партійним керівником, самотнім письменником, зрештою, “близькою людиною, який можна довірити щось потайне”, Федором Трохимовичем Моргуном, за родинним архівом відновлює епістолярні діалоги Олеса Терентійовича з понадпівстолітнім другом Василем Бережним, уперше публікує листи читачів — відгуки на вихід у світ роману “Тронка”. Професорові-лінгвісту імпонує гончарівська любов до мови, його філологічні експерименти в царині незвичних слів, тож заглиблення в “поетичні коштовності” стилю письменника — крилаті, перифрастичні вислови — не оминули окремих розвідок цієї частини книги. Отримавши від прочитання діарію “велику втіху, добру поживу для небайдужої до всього довкругя людини”, Микола Іванович створив неперевершену мозаїку подій, фактів, особистостей, “часто й круто змішаних на гострому слові” їхніх номінацій.

Книжка “Думки вголос і про себе” — високої мистецької проби. Маючи просту форму не одного року “полудневих нотаток”, вона водночас закумулювала надзвичайно потужний зміст, оспівала високий духовний потенціал людини, що не може бути зреалізований повною мірою без любові до мови й Батьківщини.

Сердечно вітаємо Миколу Івановича з ювілеєм. Ваш мистецький “рушник” рясніє різнобарв'ям коштовного орнаменту та стелиться рівною, прямою життєвою дорогою. Низький уклін Вам від колег, учнів, однодумців за невтомну працю, віддане вивчення українського слова задля національного розвою.

«Ховають голос криці наші вірші...»

Петро СОРОКА,
м. Тернопіль

Справжня, глибоко вистраждана поезія хвилює завжди, і її особливу силу та магічний чар відчуваєш із першого ж вірша, можливо, навіть із першої строфи. І все ж як часто ми проходимо повз неї і не відразу відгукуємося на її поклик. Чому? Потрібна особлива налаштованість душі, потрібен час щасливого осяяння, коли відкрите навстіж серце сприймає талановите слово іншого — як одкровення та диво. І тоді відкривається не тільки краса метафор, велич образів, а й те, що замкнуте між рядками і між словами, — особливий настрій, хвилююче натхнення, з якими народжувалися вірші, внутрішня напруга. І ти вже не просто читає, ти — співтворець і співпереживач.

Як добре, коли в житті трапляються такі дива. Але їх можна очікувати тільки при неодмінній умові, що маєш справу зі справді талановитою книжкою, бо все сіре, невдале і бездарне змушує душу замкнутися в собі, як равлик у мушлі.

Україна щедра на поетичні таланти. І тут кожен може робити більш чи менші відкриття. Почуваюся щасливим, що у свій час мені відкрилася магічна краса поезії Дмитра Кременя і Дмитра Іванова, Валерія Герасимчука і Тамари Севернюк, Ярослава Павуляка і Миколи Тимчака, Івана Іова і Миколи Мірошниченка, Марії Хімич і Юхима Дишканта... Цей ряд, звичайно, можна продовжити. І ось тепер пережив неперепутні душевні стани, коли до рук потрапила книга вибраного Наталки Поклад “Голос криці” (справді вибраного, жорстко пересіяного, перевіреного часом). Авторку знаю давно і давно читаю, але ось прийшла та зоряна мить, коли її слово змусило серце битися сильніше і дихати в унісон із ритмом її віршів:

*Ні озирань уже, ні нарікань.
Минулись примхи весняного балу.
Сплатила я високій зірці дань,
аби вона усе запам'ятала:
й пахучі голоси осінніх вед,
і сумноокі заповіти роду,
і це моє життя — експеримент —
у нессвободі втримати свободу.*

Так склалося, що почав читати збірку з самого кінця, з того вірша, який процитував. Чому? Інтуїтивно відчув, що треба ще раз пройти її життєвим і творчим шляхом у зворотному напрямі до самих джерел, до початку початків, побачити, звідки все починалося і якою була ця дорога. Така мандрівка углиб часу має свій чар, сум і радість, — свою доцільність.

У творчості Наталки Поклад дивним чином переплелися патріотичні та ліричні мотиви. Валерій Герасимчук вважає, що вона “більше трибун, ніж лірик”, але насправді це не так. Ліричне, інтимне начало в неї домінує. Просто поетеса добре розуміє, що коли не утвердиться вільна Україна, то нікому не буде потрібне й наше слово. Творче кредо вона виповіла у таких рядках:

*Ніколи не хотіла статків,
ніколи слави не хотіла,
лише б душа-аристократка
жила в гармонії із тілом.
Лише б не рвали дисонанси
її несмерклої надії,
лише б лишавсь найменший шансик —
себе знайти у веремії.
Лише б важкі стежки до раю
не поховала злості луда...
Лише б добро, що в серці маю,
хоч якось виповісти людям.*

Ця тема по-своєму розкрита в багатьох інших творах, незмінно цікавих і наскрізь

оригінальних. Навіть якщо поетеса говорить про звичні речі, слова під її пером набирають особливого змісту і звучання. Це тому, що все пропущено через серце і зігріте його вогнем, а відтак осмислене і висловлене по-новому. Авторка знаходить несподівані й свіжі художні засоби, щоб висловити пізнану істину та якомога адекватніше передати стан душі.

“Звідки і куди? І хто ми? Хто ми? Із яких верхів і в повелін?.. Мій народ — великий невідомий, сили молоді клікотинь. Він ще прорече своє наймення, виповість, яка його мета... Мизин, і Трипілля, й Кукотенія — безконеччя скиба золота. А у ній — зернятко благовісне, щоб любов і хліб здолали зло, — і вогненна діадема — пісня: часові новому на чоло”.

Наталка Поклад завжди охоче ставить присвяти до своїх віршів, а це означає, що її серце повне любові до колег по перу, в неї немає заздрості до більш успішних та щасливіших, і вона не боїться задекларувати це. І сьогодні, з перебігом часу, вона залишає виставлені на щит імена Г. Кирпи, С. Плачинди, П. Засенка, Б. Олійника, В. Герасим'юка, Григора Тютюнника, Івана Гончара та багатьох інших. В одному з її віршів рефреном звучать слова “Я люблю, я люблю вас, люди, гомінкою любов'ю хвилі”. Звичайно, усе в нашому житті минує і все накопчується і минає, мов хвиля, але океан любові вічний.

Читати Н. Поклад — велика втіха для душі, тому що тут на кожному кроці робиш великі та малі відкриття, насолоджуєшся словесними знахідками, яскравими образами і неперепутними тропами. Їх хочеться нанизувати, як намисто: “податлива тиша”, “пісні — наче іній”, “тлусте сонце, низькорослий день”, “душа од болю стала сива”...

А ще ця поезія напрочуд афористична і глибоко філософська. Окремі сентенції і максими багнетяться запам'ятати, щоб принагідно можна було процитувати, навести як зразок високої і смислової думки. “Як не можеш слухати людей, слухай землю...”, “Любов нежива, як сво-

боди нема”, “З нас люблять робити стадо, чи, може, ми ним і є?”, “А пожаліти — це ж у душу взяти”...

Поетеса вміє побачити, як “село неспішно в сон заходить”, як “земля відчине своє серце зіркам”, як “місяць скарби Полуботка знайшов і закопує знов”, як “вітри з душі бинти зими зривають”. Серцем її поезії, безперечно, завжди була і залишається її величність метафора. Але метафори також бувають різні — глибокі й плиткі, свіжі й апробовані чи видозмінені іншими авторами. Метафора Н. Поклад — особлива, завжди наскрізь оригінальна, несподівана і незвична, й, мабуть, не помилюся, коли скажу, що її вірші народжуються саме з такої щасливо віднайдені метафори та ще відповідного настрою, неперепутного стану душі.

*Прозорість думки, образу краса,
відвага молодого ідеалу,
пульсація — на грані криміналу —
старих народжень і нових згасань.
В зеленім німбі — клекотання крил,
що розривають сонні змори кліток, —
а між дзеркал — безсмертні очі світу,
що сили п'ють — і додають нам сил.*

Ще одна прикметна особливість творчого стилю Наталки Поклад — іронічність і навіть сарказм (цикл “Вернісажі тіней”). Кожен вірш поетеси такий глибокий, самодостатній і відкриває такий широкий простір для думки і співтворчості, що про нього можна написати окреме наукове дослідження. Хочеться вірити, що прийде час, коли про поетесу будуть писати багато і охоче, а її творчість стане об'єктом цікавих дисертаційних досліджень. Вона, безперечно, заслуговує на це. Нині, на жаль, на видноті інші віршописці, майстри піану, а не глибоких поетичних одкровенів і знахідок. Проте поетеса, здається, не вельми тим стурбована і працює зі стоїтичним спокоєм старого літописця, бо вірить у силу свого таланту і вибраності. “Я просто йду й сміюся, бо я — жива”, — вихопилося в неї в одному з віршів. Справді, саме життя, рух, лет — її найвища мета, а не слава, визнання і відзнаки.

Той художній стиль, у якому працює Наталка Поклад, можна означити як неореалізм чи ліричний неореалізм. Утім, дефініції — це вже справа другого ряду, і науковці, безперечно, ще знайдуть точний відповідник цьому густому, але завжди світлому і межово ясному словопису. Поетеса перейнята тільки одним — творчими пошуками, поглибленням виражальних засобів і образів. Особлива її любов і турбота — форма, з якою вона експериментує охоче, але обережно, щоб за її видимими контурами не загубився зміст, як це бачимо в молодих експериментаторів. Форма у неї завжди відповідає змісту і працює на нього, допомагає його поглибити, як-от у цьому вірші:

*і роса і зорі
й платтячка прозорі
й нетривкість кліток
літо*

*літо
літо
запахи багрянні
долі сонцем п'яні
сміхотворність міток
літо
літо
літо...*

Або інший приклад:
*Як тобі, жінко, в цьому столітті?
В цьому шаленстві, в цім чорновітті,
в емансипації — без відпочинку?
— Хочу дитинку...*

*Грози твій замок поруїнували,
сльози лишили, пісню забрали,
рани марудять серце розбите...
— Хочу любити...*

Вправно почуває себе поетеса і в царині білого вірша та верлібра, але не надто захоплюється ними, не зловживає, бо найбільша її любов — традиційна римована строфа з її невичерпними формальними і смисловими можливостями. І справді, саме тут у неї найбільше новацій і відкриттів, і, головне, саме тут їй вдалося найповніше виповісти душу, заявити про свою українськість, яка, хочеться вірити, неодмінно зацікавить колись і перекладачів, бо за рівнем письма поезія Н. Поклад — європейська.

Закінчити розмову про поетичний світ Наталки Поклад хочеться болючим і наддивним віршем, який відкриває збірку і який, як мені здається, логічно завершить розмову про неї:

*Нема пуття ні людям, ні землі,
немовби світ стає вже антисвітом.
На тлі помпезних фраз — діла малі
і холодами вишмагане літо.*

*І вже не спів пташок, а дзвін монет,
і хижі плями — де були обличчя...
Пиши, поете, свій автопортрет
не із плачів, а з молитов і кличів.*

*Сентиментальних слів гірка роса, —
ми з романтизму вирости.*

*Ми — інші:
по-ко-ше-ні.
Вся у крові коса.
Ховають голос криці наші вірші.*

*І грають світ.
І граються самі...
Та у сумних очах аборигена —
його життя невитравлений зміст:
повстання траєкторія вогненна.*

Наталка ПОКЛАД. Голос криці: Вибрані поезії. — К.: Віпол, 2011 р. — 196 с.

Михайло РУДКОВСЬКИЙ

У переповненому залі Народного дому “Просвіта” Івано-Франківська під час відзначення 330-річчя переможної битви під Віднем відбулася презентація книжки Тараса Чухліба “ВІДЕНЬ 1683 Україна-Русь у битві за “золоте яблуко” Європи”.

Також відбулося відкриття меморіальної дошки на фасаді Музею мистецтв Прикарпаття з нагоди відзначення 330-річчя Віденської битви. Презентацію вела народний депутат України Ірина Фаріон. Вступне слово виголосив депутат Верховної Ради Руслан Марцінків. І. Фаріон сказала, що ця презентація є продовженням проекту “Від книги до мети”.

Книжку написав директор Інституту козацтва АН України, уродженець Чернігівщини доктор історичних наук Т. Чухліб. У ній автор вибудовує образ свідомого українця й показує вирішальну роль українців у доле-носній для Європи битві. В цій битві брало участь 18 тисяч козаків. Отож у другій половині XVII століття українці зробили свій внесок у перемогу християн над Османською імперією. Така історична правда про Віденську битву, яка підтверджує постійну присутність України в європейських справах.

Козаки пройшли 1250 км до Відня (як називали тоді його “золоте яблуко Європи”). У виданні показаний цей шлях. Тоді поблизу одного з найбільших міст Центральної Європи зійшлися в жорстокому й принциповому двобої турки та підвладні їм араби, татари, боснійці, албанці, греки, руму-

Шануймося, бо ми того варті

ни, молдавани — з одного боку, а з іншого — австрійці, німці, поляки, угорці, хорвати, серби та українці.

Цей гарячий вересневий день 1683 року став останнім великим ударом між Сходом і Заходом і відкрив цілу епоху в європейській історії, яка тривала аж до Першої світової війни. Наслідки цієї битви були дуже важливими для світової історії, турки втратили половину своїх європейських територій, а терези врешті перекинулися на користь Європи.

Зупинімось детальніше на участі й ролі наших краян у цій вирішальній битві. Під Віднем з боку мусульман було 140 тисяч вояків, а з боку християнського світу — близько 80 тисяч. Відень взяла в облогу.

На початку липня імператор Леопольд I фактично покинув Ві-

день напризволяще, за ним рушило 80 тисяч біженців. У столиці залишився гарнізон з 11 тисяч солдат і 5 тисяч ополченців. Для мешканців столиці настав критичний момент, їх охопила паніка й страх, бракувало харчів. Потрібно було терміново передати лист полководцям союзних військ. Виступити рятівником погодився наш земляк Юрій Кульчицький родом із Самбірського району на Львівщині, який як торговець бував у Туреччині й блискуче володів турецькою мовою і знав їхні звичаї.

Передавши головнокомандувачеві союзних військ Янові Собеському прохання віденців про негайну допомогу й отримавши позитивну відповідь, Кульчицький за кілька днів повернувся до Відня, принісши таку очікувану звістку. Допомога Відню не забарилася... У ніч з 12 на 13 вересня з лісової гушавини несподівано вдарила польська кіннота під орудою нашого краянина, уродженця с. Люча Косівського району, великого коронного гетьмана, руського воеводи Станіслава Яблоновського, у кількості 20 тисяч гусарів... Воїни ісламу втратили до 20 тисяч убитими. Решта війська в паніці утекла й залишила Відень. Вважають, що роль Яблоновського була у цій битві вирішальною.

Крім добре вишколеної кінноти, гетьманові дуже допомогла ікона Маріямпільської Матері Божої. Напередодні битви польське військо й українські козаки молилися до неї. Вважають, що вона надихнула воїнів на подвиги. Після цієї битви образ дс-

тав назву Матір Божа Переможниця, і це було вперше у військовій справі.

Звичайно, велика заслуга у цій перемозі належить Юрієві Кульчицькому. В нагороду, крім будинку від магістрату й медалі від цісаря, рятівник отримав три сотні мішків кави. Юрій відразу відкрив власну кав'ярню. Автор цих рядків був у цій кав'ярні й пив каву у Відні. Є вулиця Кульчицького і пам'ятник йому й українському козакові.

Цьогоріч до 330-річчя переможної битви за підтримки мера Відня М. Хойнля встановили монумент біля української греко-католицької церкви.

Ось так віддала належне українським визволителям Відня Австрія. А наша влада не спромоглася на державному рівні відзначити цю епохальну подію, яка врятувала європейську християнську цивілізацію від мусульманської загрози. Сором за нашу владу. Верховна Рада не підтримала прет постанови народних депутатів І. Фаріон та О. Панькевича “Про увічнення 330-ї річниці участі українців у Віденській битві”.

Багато запитань ставили присутні І. Фаріон. І на всі вона з гумором, вичерпно відповідала. Пані Ірина просила громаду оптимістично думати й говорити про майбутнє України. Тільки оптимізм і велика праця приведуть нас до перемоги в листопаді цього року і в жовтні 2015-го. Допоможи нам, Господи, і Ти, Маріямпільська Матір Божа Переможнице.

Вічна пам'ять

На 64-му році життя відійшла у вічність член ради та правління Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка **ГУЙВАНЮК Ніна Василівна**, завідувач кафедри сучасної української мови, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Н. В. Гуйванюк (народилася 18 листопада 1949 р. у с. Волиця Славутського району Хмельницької області) — український мовознавець, доктор філологічних наук з 1994-го, професор з 1995 р. 1972 р. закінчила Чернівецький державний університет. Відтоді працювала у ньому асистентом, асистентом, старшим викладачем, доцентом (1982—1994), завідувачем кафедри сучасної української мови (з 1994). Автор підручника “Українська мова” (1998, для 8—9 класів шкіл з румунською мовою навчання). Співатор підручників та навчальних посібників для шкіл і вищих навчальних закладів: “Сучасна українська мова. Синтаксис. Лабораторний практикум” (1989), “Сучасна українська літературна мова: Синтаксис. Збірник вправ” (1992), “Синтаксис української мови: Проблемні питання” (1994), “Українська мова” (1999, для 8—9 кл. шкіл з угорською мовою навчання), “Українська мова” (2000, для 8—9 кл. шкіл із польською мовою навчання).

Із 1996 р. до 2004 р. Н. В. Гуйванюк була науковим редактором видання “Науковий вісник Чернівецького університету: Слов'янська філологія”, з 2004 р. — заступник головного редактора. Вона член редколегії літературно-просвітницького журналу “Українська ластівка”, “Українська мова” (Інститут української мови НАНУ, м. Київ), “Українське літературознавство” (Київський національний університет імені Т. Шевченка), “Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах” (Міністерство освіти і науки України), “Українознавство” (Прикарпатський університет, м. Івано-Франківськ), “Веснік Брєсцкага універсітэта” (Білорусь) та ін.

Із 2000 року Н. В. Гуйванюк вела на чернівецькому телебаченні науково-популярну авторську передачу “Рідна мова”, виступала з лекціями перед учителями області.

Своєю невтомною творчою працею Ніна Василівна через просвітницьку діяльність вклала у молоді серця українське слово й мову, посилала промінь світла і наснагу до життя.

Товариство просвітан Буковини сумує з приводу передчасної смерті невтомно-відданої своїй справі Ніни Василівни Гуйванюк та висловлює щире співчуття її рідним і близьким.

Чернівецьке обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Галина ЄГОРОВА, відповідальний секретар ЗОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

У Луганську біля пам'ятника Тарасу Шевченку успішно завершився Третій піший похід у рамках Всеукраїнської акції “Січковий Шлях Просвіти”.

Мандрівних просвітан Олег Ткаченко та Михайла Мішина зустрічали луганці на чолі з Дорою Тимошевською, відповідальним секретарем Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Мандрівники зустрілися з активом у приміщенні, розташованому на базі нещодавно збудованого й освяченого митрополитом Філаретом Свято-Троїцького кафедрального собору.

Олег Ткаченко розповів присутнім про пройдений шлях, про акцію “Січковий Шлях Просвіти”, Армію Порядку та про започаткований просвітнянський рух “Мандрівний Просвітнянин”. “Кожен просвітнянин за покликком нації зобов'язаний йти в люди, у міста та села України, збираючи фольклор, інформацію про рідний край і сучасний стан українства. При цьому вселяючи надію у серця українців, нагадуючи землякам про давні 145-річні традиції просвітництва, про 200-річчя Тараса Шевченка та про немирущий дух Запорізької Січі. Несучи в народ гасла: “Ми всі українці — це наша земля”, “Утвердимо в Україні Порядок та Справедливість”, формуючи мільйон добровольців до Армії Порядку”, — наголосив Олег Валентинович.

Просвітняни подолали понад 1700 км шляху Запорізькою, Дніпропетровською, Кіровоградською, Полтавською,

Український світ очима мандрівника

Зустріч у Свято-Троїцькому кафедральному Соборі з активом “Просвіти” Луганська

Черкаською, Київською, Житомирською, Хмельницькою, Тернопільською, Івано-Франківською, Донецькою та Луганською областями. Відвідали знакові для кожного українця місця: Хортицю, Запорізького дуба, Гетьманську столицю Чигирин, Суботів (Іллінську церкву — місце поховання Богдана Хмельницького та його сина Тимоша), села Мошни та Пекарі, могилу Тараса Шевченка на Чернечій горі у Каневі, Переяслав-Хмельницький... Підкорили Говерлу, пройшли землями війська Запорозького по річках Вовчий, Кальміус та Сіверський Донець за 76 днів. Мета подорожі — повернути увагу українців до якнайшвидшого позитивного вирішення питання збереження та розвитку української мови, культури, духовності; подивитися на

український світ очима пішого мандрівника; збудити в українців козацький немирущий дух; своїм неординарним вчинком спонукати інших нестандартно діяти щодо розбудови, відродження Великої України, встановивши порядок на основі соціальної справедливості.

Подорож засвідчила, що всіх українців об'єднує та гуртує національна основа. У Донецькому та Луганському краї у кожному куточку присутній український дух, українське слово й національні цінності. Не дивлячись на засилля російської мови, більшість із тих, кого зустрічали, до кого зверталися мандрівники, говорили рідною українською мовою. Усі без винятку знають і шанують Батька українського народу Тараса Шевченка, пам'ятають його

“Заповіт” і готові втілювати заповідане в життя. Запорожці цікавилися ставленням мешканців Донеччини до свого земляка Віктора Януковича та його “команди”. Всюди, і у селищі Байрачки, і у селі Корсунь, навіть на малій батьківщині В. Януковича у місті Єнакієве висловлювалося розчарування.

Але надія та віра української нації у відродження неперечна, що підтвердили численні зустрічі у містах і селах, зокрема й у музеї Бориса Грінченка та Миколи Руденка — українців, яких шанують у селах Олексіївка та Біле Луганської області та по всій Україні.

А координатор Всеукраїнської акції “Січковий Шлях Просвіти” Олег Ткаченко вже готується до організації четвертого походу навесні 2014 року, який буде пов'язаний із відкриттям пам'ятника Тарасу Шевченку в Запоріжжі, та п'ятого походу: “На прощу до Батька Тараса” у Канів і закликє просвітан і всіх українців підтримати ці заходи. Слава Україні!

Подяка

Доземно вклоняюся дорогим просвітанам Центрального правління ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка й колективу редакції газети “Слово Просвіти” за висловлені мені щирі співчуття з приводу відходу у вічність моєї любі, незабутньої дружини Оленки.

Дякую Вам, рідні люди, що в дні тяжкого горя Ви були разом зі мною і родинно поділили його та біль великої і непоправної життєвої втрати.

Із поклоном Ваш
Ярема ГОЯН

Трагізм жорстокого проминулого

Принагідні роздуми над приватними записами сільського вчителя

Микола МАЧКІВСЬКИЙ,
письменник,
м. Хмельницький

Життя, що залишається у поколіннях як жорстокий досвід, не завжди хочеться згадувати... Проте воно, проминуле життя, що довго тайлося в душі сільського вчителя, ніяк не відпускало. Тож нічого іншого й не залишалося, як виповісти його на папері. Тим паче, що власний вік уже йшов до схилку й не хотілося нести з собою пережитого в могилу. Тому вчитель-пенсіонер і взявся за перо, щоб уже у 1980—1982 роках записати моторошні епізоди зі свого життя в зошитах...

Та ось вони опубліковані! Так народилася книга Никанора Грабовського “Зошити з червоної пільми” (Київ, ВЦ “Просвіта”, 2010). Тема книги не нова для нинішньої публіцистики. Про злочини сталінщини розповідають десятки творів. І вже наче б нічого нового не скажеш...

А проте ці мемуари (чи приватні записи, як зазначено в підзаголовку) читаєш із неослабною увагою — ніби про те лихо, ліття довідуєшся вперше. Відчувається, що писала людина неупереджена, однак гірка дійсність і їй відкриває очі. Бо надто часто ця людина опиняється в ситуації, про яку мовиться: за моє жито та мене й бито.

І почалася та кривда ще до буржуазної революції 1917 року, коли дід автора книги судився з графом Браницьким і паном лісничим... Адже мав чоловік п'ять десятин поля біля лісу, але ту землю вирішив граф одібрати. Не вистачало йому! Ось

тут і виник конфлікт... Але правди простий селянин так і не добився — ні у панів, ані в суді.

Гадалося, що після жовтневого більшовицького перевороту все зміниться на краще. Та настали ще гірші часи. Особливо страшним був неймовірний голодомор 1932—1933 років, але ще жакливіші пізніші репресії, коли добивали тих, що спромоглися вижити... Сільським учителям у ту пору жилося не легше, бо хоч і одержували зарплатню, але за гроші нічого істотного купити не могли. Його просто не було!

Неймовірно вражає епізод, у якому нікому було прибрати трупи опухлих від голоду... Або як авторова родичка ночувала в чужому селі, а господарі хати надумали посеред ночі зарізати її, щоб запастися м'ясом. На своє щастя, бідолаха ще не спала, почула, що хазяїн гострить ножа, тож кинулася навтьоки... І якось порятувалася...

Життя під німцями, окупаційні роки теж виморили мільйони людей... Але й звільнення від гітлерівської орди не принесло полегшення. Бо хто був на окупованій території, того вважали ледь не за “ворога народу”, йому не дозволено було довіряти...

Словом, хоч би як людина старалася, якою б чесною і порядною була, її завжди підстерігала небезпека. До того ж пастки розставляли не так ті воріженьки, як “добрії” люди, заохочувані зміцненою владою. Сипалися доноси, анонімки, через лиходійське коліно ламалися людські долі. Моральна атмосфера, загиблена червоною пільмою “культу особи”, пере-

творювала українців на безправних гвинтиків, колгоспних рабів. Замість гідного життя, прописаного в Конституції, одні обіцянки...

Про все це в книзі Никанора Грабовського написано об'єктивно, зважено, без набридливого моралізування. Автор наводить десятки вражаючих деталей, конкретних прізвищ, розповідає про події, в яких доводилося брати участь особисто. Слово честі, ці “приватні записи” — такий емоційно викривальний матеріал, од якого розвіюються рештки ідеологічного туману, що просочився аж у наші дні...

Цінність будь-якої книги вимірюється не тільки темою, намірами автора розповісти читачеві правду, а й тим, як вона створена й написана. Никанор Грабовський не був літератором-професіоналом. Доти нічого не публікував у пресі, залишив по собі лише ці зошити... Проте, творений ширим серцем, його меморіал читається з неослабною увагою, як високохудожній роман.

Можливо, цьому посприяла й та обставина, що готував книгу до друку його син Віктор Грабовський, відомий поет і прозаїк, блискучий стиліст, який багато років працював заступником та в. о. головного редактора “Літературної України”. Без його зусиль цей рукопис навряд чи був би опублікований. А так треба дякувати долі, маємо твір не тільки викривальний, у якому використано вражаючі документи епохи, а й яскравий своїм оригінальним, високохудожнім викладом.

Політична маска для митця...

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

Чи потрібна вона в пострадянську епоху? Чи може бути незалежним від офіційної ідеології автор художнього твору? Ці проблеми непокоять сьогодні теоретиків літератури, мистецтвознавців, філософів і політологів у державах колишнього Радянського Союзу і народної демократії в Європі.

Вони шукали відповіді на ці запитання під час міжнародного наукового семінару “Хронологія радянської культури: константи й трансформації” у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

Академік НАНУ, директор Інституту літератури ім. Тараса Шевченка Микола Жулинський назвав ідеологічну мімікрію засобом легітимізації національної літератури в умовах радянської культури. На прикладі життя й творчості Івана Дзюби він показав, як літературний критик і громадський діяч, посилаючись на принципи ленінської національної політики, намагався вберегти самостійність української літератури від впливу північного сусіда. За “Інтернаціоналізм чи русифікацію?”, вперше опубліковану за кордоном, автор зазнав політичних репресій у 60-ті роки. Його ніжинські однодумці викладачі Гоголевого вишу Леся Коцюба і Григорій Аврахов були позбавлені і творчої свободи, і посад, і, буквально, кусня хліба. Через 30 років цю роботу переклали багатьма іноземними мовами, але, як з'ясувалося, російські науковці почули про неї вперше. І тому їм варто було їхати до нас з Іркутська, Єкатеринбурга, Тюмені, щоб розширити власне наукове інформаційне поле.

Професору департаменту філософії, доктору філософських наук, доценту Уральського федерального університету ім. Першого Президента Росії Б. М. Єльцину Тетяні Кругловій теж болить запропонована тема. Вона вважає специфіку радянського

поля мистецтва маловивченою. І тому концепт “конформізму як стратегії поведінки радянського митця” може стати, на її думку, теоретичною призмою, через яку співвідношення свободи і залежності радянського автора і від внутрішніх законів автономного поля мистецтва, і від диктату ідеології, політики й економіки, будуть з'ясовані в їхній складній і специфічній радянській логіці.

Не конформізм, а громадянський спротив радянській тоталітарній системі літераторів-шістдесятників Василя Симоненка і Василя Стуса вражає модератора семінару доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Валентину Хархун. У часи панівної соціалістичної ідеології вони довели можливість існування й іншої літератури, долаючи розрив між модернізмом 30-х і 60-х років.

Доктор філологічних наук, доцент, керівник департаменту “Нова болгаристика” Нового болгарського університету Дойнов Пламен особливу увагу звернув на ключові етапи і характерні ознаки літературно-політичного проекту відлиги в Народній республіці Болгарії. Показав нове покоління в літературі, боротьбу між сталіністами й антисталіністами й контрольоване владою лімітування дозволеної свободи в публікації літературних текстів 60-х років.

Резюмуючи попередні виступи, доктор політичних наук, професор, ректор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Олександр Бойко назвав їх колективною пам'яттю і пояснив специфіку її структури.

Тема семінару, цікаві доповіді викликали жваву дискусію, яку розвинули професори Ніжинської вищої школи Олександр Ковальчук, Павло Михед, Володимир Бондаренко, Григорій Самойленко, доцент Олександр Забарний.

Володимир БУЗЕЙЧУК

Світлана Кузьменко не лише в Канаді, а й в Україні добре знала як поетеса, авторка збірок “Вічний проростень” (1981), “У сьайві променів” (1984), “Волошка у житніх полях” (1997), “Білі голуби” (1998), “Берегиня” (1999), “Листи до друга” (2002). І постать справді видатна — творець, художник, митець.

Її перу належать і дитячі книжки “Івасик і його абетка” (1974), “Півникова пригода” (1981), “Івасикова абетка” (1995), збірка гумористичних оповідань “Новоталалаївські рефлексії” (1976) і переклади з англійської: “Казка з березового лісу” (1988) і “Живуть на світі добрі звірі...” (1995). У дитячому часописі “Веселка” протягом багатьох років Світлана вела сторінку віршованих оповідок про Івася-Мудрася; працювала й над літературознавчими дослідженнями про Уласа Самчука, Ольгу Мак, Василя Веригу, Оксану Лятуринську, Лесю Храпливу.

Глибше ознайомившись з біографією письменниці, розумієш: лише любов допомогла їй пережити всі труднощі, які виникали на непростому життєвому шляху.

Народилася майбутня письменниця 22 вересня 1928 року на Чернігівщині. Під час Другої світової війни потрапила в Австрію, близько півроку жила у Відні — хо-

«...Я завжди працювала»

Пам'яті Світлани Кузьменко

ча важко назвати життям постійне переховування у бомбосховищах, адже тоді війська союзників щодня бомбардували австрійську столицю. Звідти доля закинула до Німеччини. По закінченні війни Світлана опинилася в таборі для переміщених осіб у Регенсбурзі, там навчалася в школі, здобула середню освіту. 1948 року виїхала до Канади, де зустрілася з поетом Борисом Олександрівим (псевдонім Олександра Грибінського). 1950 року вони побралися.

Подружжя мало двох синів, а ще в їхньому домі жив і чоловіків батько — пані Світлана якось згадувала, що в родині з п'яти осіб єдиний жінці доводиться важкувато. Довго й Борисові Олександріву не щастило з роботою, він підробляв то там, то там, потім пішов на навчання. Після закінчення університету нарешті отримав змогу працювати за фахом — спершу бібліотекарем, потім директором бібліотеки.

Матеріальна скрута змусила Світлану повернутися до праці, коли сини були ще малі. Жінка працювала на продуктових складах, в крамниці дитячого одягу, аптеці, бюро перекладів. Паралельно вивчала англійську мову, потім

в Університеті Торонто студіювала англійську та російську літератури й антропологію. Закінчила вечірні бібліотечні курси й невдовзі стала працювати в бібліотеці Торонтського університету — каталогізувала книжки слов'янськими мовами.

Коли ще зовсім юною дівчиною Світлана полишала Україну, думалося, що то ненадовго, скоро повернеться додому й житиме на рідній землі. А побувати в Україні випало тільки одного разу — 1997 року. Тоді вона зустрічалася з багатьма українськими письменниками, в Києві побачила світ її поетична збірка “Волошка у житніх полях”, відбувся творчий вечір у Спільці письменників України.

“Перша в моєму житті література — “Кобзар” Шевченка й українська народна творчість для дітей — мала великий вплив на моє духовне формування і на все те, що я вважаю для себе дуже важливим. Власне, ці твори, а не ідеологія, зробили мене в глибині моєї душі україankoю навіки, хоч би скільки і де на світі я жила”, — згадувала Світлана Кузьменко. Шевченко був не лише її першим знайомством з українською літературою, а й з літературою узагалі. Як і для переважної більшос-

Світлана Кузьменко.
Фото Бориса Олександрівача

ті українців, саме Шевченко став для неї символом України.

Та були й інші символи й уособлення. Однією з таких символічних постатей можна вважати Уласа Самчука. Подружжя Грибінських знало його дуже близько, разом працювали над виданням збірників об'єднання “Слово”, багато допомагали “господареві Волині”. Світлана Кузьменко згадувала, як їй пощастило позичити в когось раритетне видання роману Самчука “Марія” у французькому перекладі, зробити з нього фотокопію й подарувати авторові. Рідкісне видання нечисленні власники книжки

цінували більше за самого автора, і лише завдяки Світлані Кузьменко письменник отримав змогу тримати в руках одну з власних книжок — хай і в копії.

Родина Грибінських допомагала українським музеям та бібліотекам — багато власних рідкісних видань вони передали до українських книгозбірень. Через знайомство з однією з таких “діаспорних” книжок я й дізнався про прекрасну поетесу Світлану Кузьменко.

А потім було знайомство з “Новоталалаївськими рефлексіями”... Реалії життя українських емігрантів Канади, спресовані у коротку прозу, надивовижу точно й влучно висловлені прекрасною мовою, на яку, незважаючи на тривале перебування за кордоном, майже не вплинули тамтешні лінгвістичні трансформації.

Між іншим, у своїх синів Борис і Світлана Грибінські виховали таке саме поважне ставлення до рідної мови: жоден із них ніколи не говорить до батьків англійською, навіть у присутності своїх англомовних друзів.

Хотілося привітати письменницю з її 85-літтям, але... Із Торонто надійшла сумна звістка: Світлана Кузьменко померла, лише кілька днів не дожила до свого ювілею...

Усі, хто знали її, глибоко сумують і висловлюють родині співчуття.

Слово з народних глибин

Володимир ПАНЧЕНКО, професор Київського міжнародного університету

Пісню творить народ... Ці слова ми повторюємо, адресуємо їх передусім нашим славетним фольклорним перлинам невідомих, часто навіть неписьменних народних авторів. Небагато геніїв в українській (як і в інших літературах) можуть похвалитися тим, що їхні поезії стали улюбленими народними піснями. І перше місце тут посідає наш славетний Кобзар Тарас Шевченко. Але скільки талановитих поетів увійшли до нашої літератури як автори одногодвох віршів, що відомі загальному саме як народні пісні! Михайло Петренко (“Дивлюсь я на небо”), Степан Писаревський (“Де ти бродиш, моя доле”), Костянтин Думитрашко (“Чорнії брови, карії очі”), Олександр Афанасьєв-Чужбинський (“Скажи мені правду, мій добрий козаче”), Володимир Александров (“Я бачив, як вітер берізку зломив”), Кесар Білиловський (“В чарах кохання”)... А імена Марусі Чурай чи Семена Климовського — піснетворців козацької доби — більшою мірою овіяні легендами, ніж підкрплені фактами.

І все-таки народна поезія має своїх творців. Тих невідомих загальові талантів, що віддають серце й душу рідному слову. Не варто думати, що час таких талантів уже минув, дійсність доводить протилежне. І одним із таких творців є Григорій Орел, уродженець козацького села Успенка на Кіровоградщині, педагог і поет-самоук. Збірка поезій Григорія Орла “Іду з глибин” (Кременчук, 2011) яскраво демонструє нам і ширість почуттів, і непідробний літературний хист автора.

Збірка має шість тематичних розділів: “За Україну”, “Усе пам’ятати”, “Ех, роки!”, “Поруки душі”, “У молодість іду”, “Трохи гумору”. Уже з назв цих розділів помітна основна тональність книжки: це шире вбодівання за долю рідної держави, ліричні спогади про молоді літа (а вони в Григорія Орла були справді буремними — це й німецько-фашистська окупація в дитинстві, і праця в автомайстерні рідного села, і тривала вчительська робота!). Роздуми над сучасністю часом болісні й гіркі, часом оптимістичні й піднесені. Надія не полишає поета ніколи — навіть у хвилини найтяжчого розпачу. Так, розуміє автор, лихоліття бездержавності неабияк понівечило душі українців:

*З нас в імперіях довго глумились,
Гнали нас у полон на чужину, —
Щоб рабами в неволі лишились,
Щоб забули навік Україну...*

Але народ не гинув. Вистояв. Відроджувався. І самостверджувався завдяки відданій праці й злагоді:

*Тож берімося частіше за руки
Та працюймо всі дружно й завзято,
Без усякого зла і розпуки,
Помагаймо, як друзі й брату!*

І в цьому чимала заслуга предків, що не корилися нападникам і

поневолювачам, обороняли рідну землю від зайд будь-яких мастей: *Батьків і синів пам’ятає село
Й тепер називає усіх поіменно.
І те, як росли, чим жили, що було,
Однолітки знають в селі
достеменно...*

Григорій Орел — учитель за покликанням, тому тема школи, дитинства, виховання молоді така близька авторові:

*Я до школи прийшов
Разом з ранком весняним,
Я для неї приніс
Квіти сонця й вітрів.
Я до школи прийшов,
А вона, невізнана,
Щастям хлюпає скрізь
До сердець школярів...*

Поет глибоко розуміє, яку відповідальну місію виконує вчитель. Адже він живе й працює в ім’я майбутнього — в ім’я дітей, майбутніх громадян:

*Щоб віддати їм все по краплині —
Свого серця гаряче биття,
Всі навчальні секунди й хвилини,
Світло знань у велике життя...*

Проте не чужі митцеві й прості одвічні людські почуття. І саме у віршах, присвячених кохання, дружбі, красі природи, чути непідробний народнопісенний ліризм:

*Буду ждати,
Виглядати,
Милий стрінеться мені
Чи в гайочку,
Над ставочком,
Чи у полі навесні...*

Або таке щире зізнання:

*Падають зорі,
Їх не дістати,
В щасті і горі
Їх не зібрати.
Падають зорі,
Світиться небо,
Мружаться очі
Лагідні в тебе...*

Григорій Орел буває й дошкульним сатириком, що не шкодує гострого слова для потворних явища сучасності. Тут і зарозумілі “мільйонери”, що “просять допомоги, бо не досить їм зарплати”.

Тут і злочинці — “колорадські жуки”, що нищать кущі, якими самі ж і годуються, тут і “завойовники новітні”, що “прославляють попередніх”, люди з закам’янілими стереотипами віджилого мислення...

Звичайно ж, не всі твори у книжці Григорія Орла “Іду з глибин” є рівноцінними. Не знайдемо ми тут модерних чи “постмодерних” словесних експериментів, і часто-густо поверхового “спатажу”, яким так любить часом “вразити” читача наш сучасник... Тут — у крастих творах, звичайно ж, є те, що ми можемо назвати земною мудрістю. Тією мудрістю, що віками плекалася в народній поезії, притчі, приказці. Тією, що про неї сам поет говорить так широко й по-шевченківськи “без хитрої мови”:

*Ви на горі,
Аж на вершині,
А ми в норі
Живем і нині...
Ви — пишний цвіт,
А ми — коріння,
Тримаєм світ,
Усе створіння.*

Шойно у Києві вийшла друга книжка Олександра Карпенка з циклу “Українці від океану — до океану” “Щастя на краю світу”. Її презентація відбулася за участю автора, Генерального секретаря СКУ Стефана Романіва й голови УВКР Михайла Ратушного. Передмову до книжки написав голова товариства “Україна—Світ”, лауреат премії ім. Т. Шевченка Іван Драч. Книжка розповідає про наших земляків, які живуть в Австралії, так званих повернених після закінчення Другої світової війни, або переміщених осіб, яких радянська пропаганда називала “предателями Родини”, “отщепенцями, которіе ушли от возмездія соціалістического правосудія”. Проте це

Щастя на краю світу?

художньо-публіцистичне дослідження доводить, що війна і комуністична ідеологія якраз викликали за межі Батьківщини найкращих, цвіт нації, через що вона багато втратила. Читача вразять драматизм долі переселенців, їхній героїзм і жертвність під час розбудови українського життя в Австралії, багатство внутрішнього світу. Автор спирався на свідчення перших емігрантів, їхніх дітей і представників нової хвилі міграції. Він з’ясував, що українець досить успішно інтегрувався в тамтешнє природне та суспільне середовище. Із нарисів і повістей постає узагальнений об-

раз австралійського українця — громадянина вільного світу, перейнятого ідеєю національного відродження, який шукає шляхи єднання з Україною, поступово, в болісних душевних муках починає усвідомлювати необхідність національного примирення, доходить висновку, що українців усього світу має єднати сучасне й майбутнє України, а минуле не повинне роз’єднувати. Книжка цікава для студентів коледжів та вишів, людей, які цікавляться історією і культурою світового українства, а також для мандрівників.

Вл. інф

Зустрічі у «Книжковій хаті»

Василь НІНЬОВСЬКИЙ, член НСЖУ,
Фото **Ігоря ЗВАРИЧА**

Шанувальники мали змогу поспілкуватися з лауреатами Шевченківської премії Романом Іваничуком, Михайлом Андрусюком, Василем Герасим’юком, письменницею Ніною Бічуєю. Свої автографи читачам дали Василь Стефак,

Такі сучасні книгарні, як у Коломиї “Книжкова хата”, є у Києві, Львові, Івано-Франківську та ще, можливо, десь. Тут не лише продають книжки, а й відбуваються зустрічі з письменниками, авторами видань.

Мирослав Лазарук, Василь Рябий, Ярослав Ткачівський, Мирослав Дочинець й інші місцеві та приїжджі відомі поети і прозаїки.

— У нас двадцять шість тисяч найменувань книжок, — розпові-

дає книготорговець Іван Максимів. — Це не тільки художня література для дорослих і дітей, а й навчальна, наукова, спеціальна література різних видавництв України. “Книжкова хата” у Коломиї рада всім.

● ЧЕКАЄМО З ДРУКУ

*“Нехай мій сатиричний душ
змиває бруд з нечистих душ!”
Гриць ГАЙОВИЙ*

Незабаром у видавничому центрі “Просвіта” за фінансової підтримки закритого акціонерного товариства “Оболонь” має вийти у світ уже підготовлена до друку солідна книга вибраних поетичних творів політичної сатири відомого гумориста-пересмішника, дисидента-шістдесятника, або, як він себе напівжартома називає, вічного опозиціонера, Гриця Гайового “Б’ю на сполох!”. Книжка, може, й не дуже смішна, але дуже дотепна й цікава за змістом і формою подачі різножанрових матеріалів, глибоко патріотична, наскрізь перейнята болем за долю українського народу. Ось як, в іронічному стилі, сам автор образно визначає її зміст та ідейне спрямування.

Стилом сатирика — у всі дзвони!

Політсатира: вимір і міра
Ганьбити окремі суспільні вади —
провладних сатириків ремеслю.
Тим часом найбільше
суспільне зло —
саме від тих, хто дорвався
до влади.

Б’ючи на сполох, іду на ви!..
Я виставляю сатиричне військо
супроти всіх окупаційних влад
і можновладцями накинутах
злодійських
шахрайських узаконених засад.
Коротко кажучи
Якщо на сполох б’є сатирик —
це всім привладним хамам вирок!
І не тільки. Не обійдено й ре-

лігійних чинників як потужного політичного фактора.
Просто і правдиво
про Господнє диво
“Дивні творіння Твої, Господи”
(Псалтир, XIV, 103).
До євангельського чуда
долучили й малороса:

*жде він з’явлення Христоса,
а з’являється — Іуда...*

Співна дістається найголовнішому (за Конституцією) носієві влади. Недарма автор зробив красномовну виноску на обкладинку своєї книжки:

*Коли якась прикрість мені допіка,
Я завше до Господа лину в думках:
— Скажи мені, Боже —*

*ясний Світовид,
Навіщо Ти так забамбулив нарід
В басейнах Дунаю, Дніпра*

*та Дінця,
Що можна дурити його без кінця?!*
І ось що у відповідь каже Господь:
— Провини народу на Бога не зводь.
Розумного дурять? Пусті то слова:
Кайдани на себе він сам навіда...

Вірші, як зазначено на титульній сторінці видання, рекомендовано для естрадного й камерного читання.

Вл. інф.

Ольга КУШНІРУК,
кандидат мистецтвознавства

Українська душа співака Павла Гуньки

Усесвітньо відомий оперний співак українського походження Павло Гунька (бас-баритон) відвідав Україну з метою підготовки до святкування 200-літнього Шевченкового ювілею. Громадянин Великої Британії, де народився наприкінці 1950-х років у родині українця й англійки, він сьогодні затребуваний артист в оперних театрах Європи й Америки завдяки своєму співочому обдарованню, артистичній харизмі й сценічній розкутості, яскравій зовнішності, і звісно ж, надзвичайній працездатності.

Митець неодноразово співав під керівництвом диригентів Клаудіо Аббадо, Зубіна Меті, Джеррі Тейта, Пітера Шнайдера. Рішард Бредшоу, диригент і генеральний директор канадської оперної компанії, відіграв доленосну роль у творчій біографії Гуньки, відкривши його для американського континенту в головній партії в опері “Воцек” австрійця А. Берга, представника нововіденської композиторської школи. Партнерами співака на провідних сценах були Пласідо Домінго, Дмитро Хворостовський, Анна Нетребко. Дебютувавши партією Дона Базилю в “Севільському цирюльнику” Дж. Россіні на сцені Базельської опери, Павло Гунька поступово формує свою виконавську досвідченість, розширює власний репертуар, у якому, зокрема, головні ролі — Каспар (“Вільний стрілець” К. М. Вебера), Гундінг, Альберіх, Вотан (“Валькірія”, “Зігфрід”, “Зо-

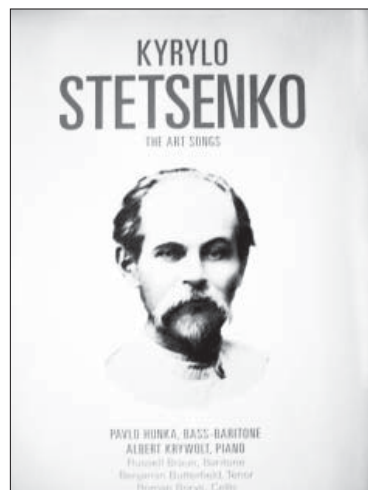
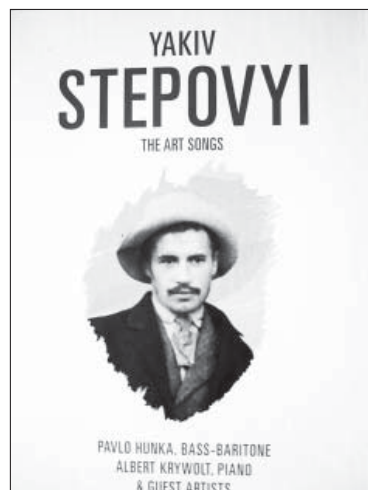
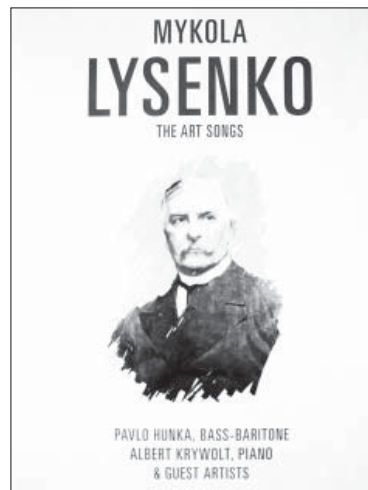
лото Рейну” Р. Вагнера), Дон Альфонсо (“Так чинять усі” В. А. Моцарта), Томський (“Євгеній Онегін” П. Чайковського), Голо (“Пелеас і Мелізанда” К. Дебюссі), Шишков (“Записки з мертвого дому” Л. Яначека), Борис (“Борис Годунов” М. Мусоргського), Фальстаф (одноійменна опера Дж. Верді).

Павло Гунька виступає із сольними концертами, де презентує камерний репертуар, що також важливо для становлення майстерності вокаліста. І ось саме виступаючи з вокальними мініатюрами визнаних майстрів цього жанру Франца Шуберта, Роберта Шумана, Гуго Вольфа, Ріхарда Штрауса, Павло Гунька вирішив піднести до світового визнання також і солоспіви українських композиторів. Са-

ме тому Павло Гунька зініціював фундаментальний мистецький проект “The Ukrainian Art Song Project”, мета якого — запис на компакт-дисках і видання антології солоспівів українських композиторів для поширення знань про українську музику в світі. Профінансували цей проект українці Канади, де в найкращій студії звукозапису Торонто — Glenn Gould Studio відбувається унікальне дійство. Учасники — відомі канадські співаки неукраїнського походження, котрі стали фанатами українського солоспіву, надзвичайно відповідально поставилися до праці, ретельно вивчаючи тонкощі вимови. Це — Моніка Вічер, Ізабель Байрацдарян (сопрано), Крістіна Шабо, Алісон МакГарді (меццо-сопрано), Елізабет Турнбул (контральто), Рассел Браун, Бретт Полегато (баритони), Бенджамін Батерфілд, Майкл Колвін (тенори), Роберт Гледоу (бас). Окрім співаків у реалізації проекту беруть участь виконавці-інструменталісти — піаністи Альберт Крайволт (головний концертмейстер Опері Торонто), Мія Бах, Серой Крадзян, віолончеліст Роман Борис, флейтист Дуглас Стюарт. Таким чином 2006 року на двох дисках записали доробок Кирила Стеценка — 42 солоспіви загальною тривалістю близько двох годин, 2010 року — спадщину фундатора української світської композиторської школи Миколи Лисенка.

Це 124 тематично згрупованих вокальних мініатюр, які ввійшли до шести дисків, названих “Природа”, “Любов”, “Доля”, “Історична тема”, “Філософська тема”, “Цикл пісень “Любов поета”. Того ж року побачила світ третя група солоспівів, присвячена творчості молодшого сучасника Лисенка Якова Степового й охоплює його 55 творів. Чекають свого виходу вже записані 82 твори галицьких композиторів Дениса Січинського, Василя Барвінського, Станіслава Людкевича, Стефанії Туркевич. До дисків додано буклет із передмовою про композитора, поетичним текстом кожного солоспіву й коментарем змісту не лише українською, а й англійською, французькою, німецькою мовами. Автори передмов і коментарів — відомі канадські музикознавці Дагмара Дувірак і Василь Сидоренко.

Нинішній приїзд Павла Гуньки до Києва пов’язаний з узгодженням його концертних виступів у квітні наступного року з нагоди відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Відбудуться чотири концерти: світова прем’єра камерної кантати № 11 українського композитора Олександра Яковчука “Ой, зійди, зійди” на вірші Кобзаря для баса й камерного оркестру, а також його вокального циклу “Дванадцять сонетів Шекспіра” (переклад Остапа Тарнавського) для баса і фортепіано (концертмейстер Надія Яковчук), а також камерна кантата Євгена Станковича на вірші Олександра Пушкіна в інтерпретації Павла Гуньки та камерного оркестру “Київська камерата”, диригент Валерій Матюхін. Два окремі концерти світської та духовної музики репрезентує хор “Булава” з Англії за участю Павла Гуньки як соліста і керівника хору.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК
Фото автора

100-річчя Національної академії ім. П. Чайковського

тої молоді прозвучали знамениті твори Петра Чайковського.

Про українське походження Петра Чайковського з полтавського козацького роду Чайки, а також часте перебування композитора у родині на своїй Полтавщині нагадав присутнім на презентації Герой України, академік Анатолій Авдієвський. Ректор Національної академії Володимир Рожок зачитав привітання від Президента України. А серед випускників найпрестижнішого музичного ви-

шу в різний час були Іван Козловський, Григорій Верьовка, Євгенія Мірошніченко, Анатолій Авдієвський та багато інших виконавців, які прославили музичну культуру України на весь світ!

Під час наступних концертів, присвячених ювілею Академії, слухачі зможуть насолодитися високим мистецтвом її випускників — лауреатів престижних міжнародних конкурсів, котрі з успіхом виступають в Україні і за кордоном!

Замок на полотні

Дев’ять художників з України, Голландії та Молдови стали учасниками Міжнародного пленеру “Дубенський замок”.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Дехто з них уже не вперше є учасником традиційного мистецького дійства в історичному Дубні, яке започаткували вісім років тому.

Протягом десяти днів митці зображали історичні та сучасні мит-

тєвості, дивовижну красу природи, архітектури, створивши загалом майже сотню живописних картин, етюдів, зарисовок. Помилуватися роботами майстрів пензля змогли відвідувачі виставки в Державному історико-культурному заповіднику м. Дубна. За традицією частина робіт залишилась в Дубні як подарунок місту від учасників пленеру.

Краса Дубенського замку ніби сама проситься на полотно

20 вересня у Великому залі Національної академії концертом Великого студентського симфонічного оркестру під керівництвом диригента Ігоря Палкіна розпочалися урочистості з нагоди 100-річчя всесвітньо відомого музичного закладу нашої країни. Виступом колективу, який прославився на Берлінському фестивалі віртуозним виконанням творів Ніколо Паганіні, Академія розпочала тримісячну фестивальну серію концертів, присвячену видатній події в музичному житті України. У виконанні таланови-

Не вимолюють волю — виносять із бою,
з тюрем, де не побачити саява зорі.
Незалежність — коли прапор твій над тобою,
на землі твоїй — мова твоїх матерів.

Не пішли до ляхів, обминули турків,
віддались Московії, як оті придурки,
потруїли душі, мовно скацапіли,
сіли і споганили прашурів могили.

Шустрий Шавік із екрана
по-московські тявка.
Скоро в нас отак затявка
й підворотня шавка.

В сесійній залі в позі “хайль”
стовбичить Чечетов Михайль.
Туди рука, сюди рука.
Це демократія така.

Як судили Юлю, то регіонали
в Київ з України всіх ментів зігнали.
В них метрові плечі, як цеглини лиця.
От тепер і думай, хто кого боїться.

Я не зважав на політичну моду.
Мене не їла компартійна ржа.
Я — націоналіст. Я — син народу,
якому Україна не чужа.

Найкращі солдати в армії
країни, де люди роз’ярмлені.

Усі депутати у радах сьогодні
себе називають чомусь “народні”.
При чому народ? Як по правді сказати,
партійні вони, як один, депутати.

Віслиюки щасливі і корови,
мають теплі стійла і корми.
Над усе нам ще потрібно мови,
щоб могли ми зватися людьми.

Володимир СІРЕНКО

Куценики

Щоб позбавитись нам депутатів,
революцій не треба робить,
а надать їм, народним, народні зарплати
і вони розбіжаться умиць.

Кажуть владні супостати,
що ми краще зажили.
Не виходьте, люди, з хати,
якщо торбу не взяли.

Вклоняйтеся не партіям отим,
що нас тирлюють в стійбища тваринні,
не олігархам, навіть не святим,
а матері єдиній — Україні.

Як довести отим дурним і лютим
прихильникам не духу, а жратви,

що, як вони, і я сьогодні в скруті,
але не раб і не сміття Москви.

В уряді, де все — на біс,
головує “кривосіс”.
Як почне про щось “казаті”,
то аж тупляться “лопаті”.
Та мовчать всі справа й зліва,
бо він шле усіх: “Пашли вы...”

Про комунізму табірну епоху
сказав японець, що ГУЛАГ пройшов:
— На нарах, кому ніза, оцень плоха,
а каму верха, оцень харасо.

У Каїрі бог Амон,
а у Києві — омон.

Якщо забув ти, як народ твій звати
і його мову ніжну та дзвінку,
тоді тебе не породила мати,
а вигребли бомжі на смітнику.

В усі часи дегенерати
садили мудреців за ґрати.

Президента всім слова відомі,
що вже завтра будемо в шовках.
Черги в нас тепер не в гастрономах —
в закутках дворів, на смітниках.

Ленін, хирлявий від роду,
із Кремля поніс колоду.
Він пройшов, не впавши з нею,
від воріт до мавзолею.

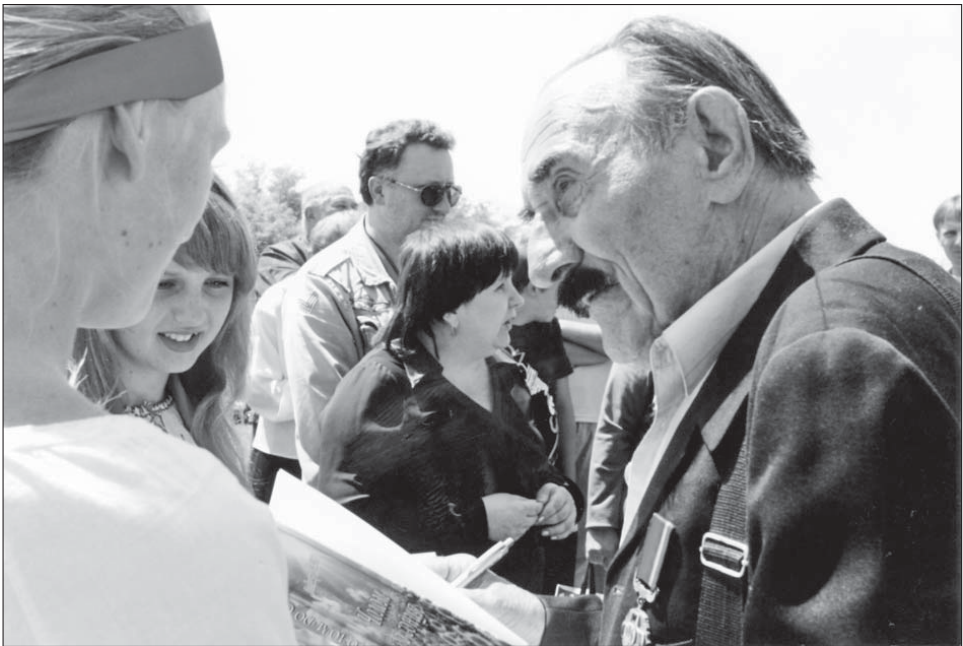
І тепер оту колоду
носить тьма мого народу.

Вінок ритуальний у пекло чи рай
красивий такий, що хоч руки складай.

Ворона мармизу вождя обкаляла.
Та влада в кайданках її не заслала
в заплутані дротом колючим краї.
Попробуй — у небі затримай її!
І дядько — постійних протестів невдаха,
шкодуючи, стогне: — Чому я не птаха...

Під аплодисменти зали
смілі вірші ми читали.
Есбеушник мовив: — Клас!
Й записав найкращих з нас.

В останню мить впаду я на коліна
і видихну у всесвіт: — Україна...

Володимир Сіренко з читачами

м. Дніпродзержинськ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Шановні передплатники!

27 вересня розпочато передплату на тижневик “Слово Просвіти” на 2014 рік.

Оформити передплату можна за “Каталогом видань України” та за “Каталогом ви-
дань зарубіжних країн” у поштових відділеннях та на сайті УДППЗ “Укрпошта” [www.
ukrposhta.ua](http://www.ukrposhta.ua), а також скориставшись послугою “Передплата ON-LINE” на корпоратив-
ному сайті ДП “Преса” www.presa.ua.

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць
на 3 місяці

10 грн на півроку
29 грн 40 коп. на рік

57 грн 15 коп.
113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у жовтні — 19 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

